កម្ពុជសុរិយា

ទស្សនាវដ្ដី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា និង អក្សរសាស្ត្រ ចេញផ្សាយ
អំពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

បណ្ណាធិការ ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រៈ លោក ភ៉ិយ-ប៊ុក
ក្រមការ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
បណ្ណាធិការ ផ្នែកសាសនាៈ ព្រះទេពសត្ថា ស្វរ-ហាយ
ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ផ្នែកអក្សរសាស្ត្រ	បញ្ជីរឿង	ទំព័រ
លោក ភ៉ិយ-ប៊ុក ក្រមការ	នរិទមហន្ធៈគន្ធី (ត-ចប់)	៨៨១
— —	ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃស៊ីវិល្បខ្មែរបុរាណ (តទៅ)	៨៩២
លោក ម៉ុញ-តាត្រី	ស័ព្ទបារាំងប្រែជាខ្មែរ (តទៅ)	៩០១
លោកសាង-សារ៉ិត លេខានុការ	រឿងព្រែនភូមា (តមក)	៩០៥
អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា នូ-កន	រឿងសាមកុក (តមក)	៩១២
— ទេពពិទូរ ឈឹម-ក្រសេម	ព្រះរាជពង្សាវតារប្រទេសកម្ពុជា (តមក)	៩២២
វិនយធរគណ ចៅអធិការ	សាវតារវត្តបាចិនាភប (តមក)	៩២៨
លោកផេង-ដិរ	ប្រវត្តិរបស់អសុប (តមក)	៩៣៣
ផ្នែកសាសនា		
លោក ភ៉ិយ-ប៊ុក ក្រមការ	គន្ធិអាស៊ីទ្វីប (តមក)	៩៤០
ឃុនបណ្ណាទុរ័ក្ស ប៊ូ-ប៊ូ	កំឡាំងនៃពាក្យញុះញង់ (ត-ចប់)	៩៤៣
កំណត់នៃប្រវត្តិការណ៍		
ព្រះមហា កែ-អឿន	ពិធីសម្ពោធបើកសាលាធម្មវិន័យ នៅវត្តព្រះព្រហ្មរតន៍ សៀមរាប	៩៥១
ក្រសួងធម្មការ	បញ្ជីរាយនាមចៅអធិការដែលតាំងថ្មី (ត-មក)	៩៥៨

ឆ្នាំទី ២២ — លេខ ១២ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ១៩៥០ — ដំឡៃជាវ ១ ឆ្នាំ ១៤៥ រៀល ។

KAMBUJASURIYA

Revue religieuse et littéraire éditée par l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie littéraire : M. Ray-Buc Kramakar à l'Institut Bouddhique.

Rédacteur en chef de la partie religieuse : Vénérable Brah Déba Sattha So-Hay membre de la Commission du Tripitaka

TABLE DES MATIÈRES

Partie littéraire :

		page
M. Ray-Buc Kromokar	Paroles de Gandhi (suite et fin)	881
- id -	Histoire de l'ancienne civilisation Khmère (suite)	892
M. Menh-Nakry ancien député	Recueil des mots traduits par la Commission Culturelle (suite)	901
M. Sang-Savath Secrétaire au Ministère des Finances	Contes birmans (suite).............	905
Neak Oknha Vibularajaséna Nou-Kân	Histoire de SAMKOK (suite)........	912
Neak Oknha Debabidura Chhim-Krasem	Histoire du Royaume du Cambodge (suite)............................	922
Vinayadhâra Kon Chau athicar de cette pagode	Notice historique de la pagode de Pacinarâmâ (suite et fin)......... ..	928
M. Pheng Chhieu, professeur au Collège des Jeunes Filles	Biographie d'Esope (suite)..........	933

Partie religieuse:

M. Ray-Buc Kromokar	La lumière de l'Asie (suite)........	940
Khun Pannanuraksa Bou-Po	Les effets de la calomnie (suite et fin)	943

Notes et Chroniques

Préah Moha Ker-Oeun	Fête de l'Inauguration de l'Ecole Dharmavinaya à la pagode de Préah Brahmaratana........................	951
Ministère des Cultes	Nomination des nouveaux Chau-Addhikar (suite)	958

22e Année: N° 12 — Mois de Décembre 1950 — Prix d'abonnement: 145$00 par an

ÉCOLE FRANÇAISE (BIBLIOTHÈQUE) D'EXTRÊME-ORIENT

ឱវាទមហាត្មះគន្ធី

លោក រ៉ាយ-ប៊ុក ក្រុមការ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ដកស្រង់ពីសារពត៌មាន ហ្សឺន អាំង (Jeune Inde)

(ត-ចប់)

---

៤៣ — ប្រជាជាតិណាដែលបណ្តោយឲ្យចិត្តតក់ស្លុតខ្លាចសេចក្តីស្លាប់ ប្រជាជាតិនោះមិនអាចទទួលនូវស្វ័យភាពបានទេ, បើប្រសិនណាជាបានស្វ័យភាព កំមិនអាចរក្សាស្វ័យភាពនោះឲ្យគង់វង់បានឡើយ ។

ជាតិអង់គ្លេសគេដាក់ជីវិតរបស់គេក្នុងហោប៉ៅអាវ ។ ពួកជាតិអា-ប៉់ទីងប៉ាថង់ (Pathans) យល់ថា សេចក្តីស្លាប់ជាសភាវៈចប់ប្បារម្ភបន្តិចបន្តួច ហើយបើកាលណាមានញាតិមិត្តអនិច្ចកម្ម គេមិនដែលសំដែងសេចក្តីសោកស្តាយអ្វីឡើយ ។ ស្ត្រីជាតិបូអែរ្ស (Boers) មិនដែលបានជួបប្រទះនឹងសេចក្តីខ្លាចតក់ស្លុតបែបនេះសោះ ។ ក្នុងសង្គ្រាមជាតិបូអែរ្ស, មានស្ត្រីជាតិនេះជាច្រើនម៉ឺននាក់នៅជាមេម៉ាយ ។ នាងទាំងនេះកាន់ចិត្តជាងបេក្ខា ។ ខ្ញុំយល់ថាមិនជាអ្វីឡើយ ត្រង់សេចក្តីស្លាប់នៃស្វាមីឬបុត្រា, ឲ្យតែមាតុភូមិរួចផុតពីសេចក្តីទុក្ខលំបាក; គិតនេះល្អបំផុតថែមទាំងប្រសើរណាស់ផង ។ ស្វាមីនៅរស់តើស្វាមីនោះមានប្រយោជន៍អ្វីខ្លះ បើមាតុប្រទេសធ្លាក់ចុះទៅកាន់ទាសភាព? ការដែលកប់ធាតុកូនដែលជាអនត្តាធម៌ (គេសាបសូន្យ) ហើយរក្សាទុកនូវសេចក្តីស្នេហានៃ

អាត្មន ដែលជាអមតធម៌ (ធម្មជាតិមិនចេះស្លាប់) ប្រសើរជាងទុក គួននោះឲ្យរស់នៅក្នុងអនិច្ចភាព ។ ព្រោះហេតុដូចនេះបានជាស្ត្រីជាតិប្រែប្រួលមានសន្តានចិត្តរឹងប៉ុងដូចដែក ហើយបូជានូវបុគ្គលដែលជាទីស្រឡាញ់ ពេញចិត្តរបស់ខ្លួន ឲ្យទៅស្ដេចមច្ចុរាជដោយហាសនចិត្ត ។

...អាត្មននៃអ្នកស្លាប់នឹងអាត្មននៃអ្នករស់ បើតាមពិនិត្យទៅ រួបរួមមកមានតែមួយដូចគ្នា ។

...សេចក្ដីទុក្ខដែលគេទទួលដោយសេចក្ដីរីករាយ មិនមែនជាទុក្ខទេ ត្រឡប់ទៅជាសេចក្ដីសប្បាយស្រួលអស្ចារ្យ ។ មនុស្សដែលជួបប្រទះនឹងសេចក្ដីទុក្ខហើយមានចិត្តញញើតពេលទុក្ខនោះ តែងជួបប្រទះនូវសេចក្ដីព្រួយបារម្ភជានិច្ច ; បើទុកជាសេចក្ដីលំបាកនេះមិនទាន់មកដល់ បុគ្គលនោះទៅជាភ័យតក់ស្លុត, ហើយបើសេចក្ដីលំបាកនោះមកដល់ខ្លួនវេលាណា បុគ្គលនោះទៅជាញាប់ញ័រដូចជាស្លាប់មួយកំណាត់ខ្លួន ។ អ្នកណាដែលប្រមូលខ្លួនចាំទទួលនូវសេចក្ដីលំបាកគ្រប់យ៉ាងដោយចិត្តខន្តីសោរច្ច: អ្នកនោះមុខជានឹងរួចផុតពីសេចក្ដីទុក្ខនោះបាន ព្រោះការកាន់ខន្តីនឹងសោរច្ច: អាចធ្វើឲ្យអ្នកទទួលទុក្ខទៅជាសុខស្រួលដូចជាគេហិតនូវអពេតនុសថ (Anesthésique) ។

...សិទ្ធិធ្វើឲ្យមនុស្សខ្វាក់បុប្ផង; មនុស្សនោះមិនអាចនឹងមើលឃើញនូវវត្ថុដែលនៅចំពោះមុខខ្លួន ឬស្ដាប់សព្ទសំឡេងដែលមានមកដល់ត្រចៀកខ្លួនបានទេ ។

...ខ្ញុំយល់ឃើញថា: ពួកស្នេហាជាតិគួរហាក់ចិត្តទុកជាមុនប្រុងប្រៀបជាស្រេចនូវការទទួលស្លាប់, ទទួលរងលំបាកដោយការជាប់ពន្ធនាគារ (គុក) ឬទទួលរងនូវយថាកម្មដែលមានសភាពដូចខាងលើ ។

បុគ្គលអ្នកក្លាហានតែងត្រូវដើរទៅចំពីមុខសេចក្តីស្លាប់, មានបបូរមាត់ញញឹម មុខរីកស្រស់ តែពេលដូចនេះមិនមែនហាមឃាត់មិនឲ្យបុគ្គលការពារខ្លួនទេ បើសិនណាជាត្រូវការពារបាន ។

សេចក្តីខ្លាចស្លាប់
(១៣ ខែតុលា ១៩២០)

៥៤– ស្វ័យភាព បានខាងសេរីភាពចំពោះបុគ្គលម្នាក់ៗ គឺចំពោះបុគ្គលជាសាមញ្ញ (ដូចយើង) ក្នុងការដែលធ្វើបានតាមអំពើចិត្ត ដោយមិនមានឧបសគ្គមករាំងរាមិនឲ្យសេរីភាពប្រព្រឹត្តទៅបាន ។ ការដែលមិនព្រមធ្វើតាមបង្គាប់រាជការ ដោយប្រើអវិហឹសាចរិយា គឺជាវិធីដែលយើងត្រូវធ្វើនូវមតិមហាជនឲ្យចំរើនដោយសេរី ហើយនឹងយកមតិទាំងនោះទៅអនុវត្តនាការឲ្យបានផលប្រយោជន៍ឡើងតាមលំដាប់ ។ បើកាលណាមានសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញនូវមតិផ្សេងៗ ត្រូវយកមតិភាគច្រើនសម្រេចជាគោលច្បាប់; បើយើងនៅក្នុងចំណោមមតិភាគតិច បើទុកជាមានគេបង្ខំយ៉ាងណាក៏ដោយ យើងត្រូវតែទទួលដោយចរិយាថ្លៃថ្នូរតាមសាសនារបស់យើង ។

ចំពោះយោបល់នៃសីលធម៌
(២៤ ខែមេសា ១៩២១)

៥៥ – ស្វ័យរាជ្យ គឺសម្បូរវត្តន៍នៃរដ្ឋាភិបាល ដោយការធ្វើឲ្យកិច្ចការពិនិត្យត្រួតត្រាផ្ទាល់ទៅលើកណ្ដាប់ដៃប្រជារាស្ត្រ ។ តែសភាពបែបនេះគ្រាន់តែជាទម្រង់ក្រៅ, បំណែកខាងអត្ថរសនៃស្វ័យរាជ្យដែលខ្ញុំមានបំណងយ៉ាងមាំមួន គឺការទទួលនូវមធ្យោបាយជាក់ច្បាស់គ្រប់យ៉ាង ជាហេតុនាំឲ្យប្រែប្រួលនូវចិត្តប្រជារាស្ត្រពិតប្រាកដ ។

ការអនុវត្តន៍នូវកម្មវិធីនេះតាមសេរីប្រកបដោយប្រាជ្ញានៃប្រជាជាតិ នាំឲ្យឃើញថា ឲ្យគោលសំខាន់ៗ នៃសម្បូរវត្តន៍នឹងបានសម្រេចពិតប្រាកដ ។ បដិមារូបនៃសម្បូរវត្តន៍នេះ គឺការផ្ទេរនូវសិទ្ធិទាំងប៉ុន្មានដែលអាចធ្វើបានតាមបំណង ដូចជាគ្រាប់ឈើដែលព្រោះសាបដោយល្អ ត្រូវតែពន្លកដុះលូតលាស់ផ្សាយឡើងជាដើមឈើមួយ ។

ការពិនិត្យឃើញ

(១៣ ខែវិច្ឆិកា ១៩៦៦)

៥៦ – ស្វ័យរាជ្យមិនមែនប្រជាជាតិមួយឲ្យដល់ប្រជាជាតិមួយបានទេ គឺជាវត្ថុវិសេសមួយ ដែលយើងត្រូវទិញដោយលោហិតដ៏បរិសុទ្ធរបស់ប្រជាជាតិ ។ ហេតុនេះ ស្វ័យរាជ្យមិនមែនជាអំណោយអំពីអ្នកណាទេ ព្រោះយើងត្រូវទិញថ្លៃសម្បើមអស្ចារ្យ ។

ឯករាជ្យ

(៥ ខែមករា ១៩៦៦)

៥៧ – ករណីយកិច្ចដែលប្រទេសត្រូវបំពេញភ្លាមៗ គឺត្រូវឲ្យគ្រប់ជាតិឲ្យមានសេរីភាពក្នុងការនិយាយ, សេរីភាពក្នុងការប្រមូលបក្សពួកសមាគម និងសេរីភាពក្នុងការឃោសនាផ្សាយតាមសារពត៌មាន កុំឲ្យធ្លាក់ចុះទៅក្នុងសភាពជាមនុស្សពិការគ្មានសិទ្ធិធ្វើអ្វីបាន ។

លិខិតលោកមហាត្មៈគន្ធីផ្ញើទៅលោករបាដជតស្ហៀ
៩ ខែកុម្ភៈ ១៩២២

៥៨ – ធ្វើចិត្តមិនស្មោះស្ម័គ្រ ១.០០០ ដង ចំពោះអ្នកដទៃមិនជាការអ្វីទេ, តែកុំគប្បីធ្វើចិត្តមិនស្មោះស្ម័គ្រចំពោះខ្លួនឯងឲ្យសោះ ។

... មានតែវិធីមួយទេដែលត្រូវប្រើក្នុងកិច្ចផ្ដន្ទាទោសចំពោះបុគ្គលដែលយើងស្រឡាញ់ពេញចិត្ត គឺត្រូវខ្លួនយើងធ្វើចិត្តខន្តីស៊ូទទួលទុក្ខទោសលំបាកគ្រប់យ៉ាង ដែលកើតពីសេចក្ដីស្នេហានោះ ។

បទឧក្រិដ្ឋដែលធ្វើទៅទីក្រុង សៅរី-សោរ៉ា
១៦ ខែកុម្ភៈ ១៩២២

៥៩ – ពន្ធនាគារ (គុក) សម្រាប់ដាក់ពួកមនុស្សដែលប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋមកយូរហើយ មិនមែនជាទ្វារដែលនាំមនុស្សនោះទៅកាន់សេរីភាពបានឡើយ ។

យូរឆ្នាំមកហើយ ពិតមែនតែមានពួកជាតិរុស្សីជាច្រើនសែននាក់រងទុក្ខលំបាកនៅពន្ធនាគារនៃសហភាពរុស្ស៊ី, ប្រទេសនេះក៏មិនទាន់បានសេរីភាពនៅឡើយ ។

. . . សេរីភាពជាអាហារដ៏មួយលំបាកនឹងប្រើអាកប្បកិរិយាឲ្យសុខចិត្តប្ដូរផ្ដើបុកពាឲ្យត្រូវបិត្ត ។

. . . ជាតិអង់គ្លេសជាជាតិក្រអើតក្រទម ជាតិនេះមិនអាចយល់នូវឧទ្ធៈនៃជាតិយើងបានទេ ហើយពួកនេះលើកតំកើងខ្លួនជាអរិយបុគ្គល ។ ជាតិនេះយល់ថា ខ្លួនគេកើតមកក្នុងលោកសន្និកសស្រមាប់តែឲ្យជនជាតិយើងស្តាប់បង្គាប់ប៉ុណ្ណោះ ហើយគេអាងមានកាំភ្លើងធំនឹងពលភាពនៃកងទ័ពសម្រាប់ការពារខ្លួនគេផង ។

. . . កណ្ដារមិនអាចបៀសពីគ្នាបាន កណ្ដារមិនអាចសន្ទនាការជាមួយនឹងគ្នាបាន បើគ្នាមិនកាត់ក្រចកនឹងធ្មេញចេញ ។

. . . ទោសកំហុសនៃរដ្ឋាភិបាល នាំឲ្យជឿជាក់នូវឧត្តមគតិរបស់យើង ។ ទោសកំហុសនៃក្រុមយើង ជាការទំនាស់នឹងរដ្ឋាភិបាល ។

គណៈកម្មាធិការនៃសភាកុងក្រេស៍ប្រទេសឥណ្ឌា

២ - ៣ - ១៩២២

B). ដកស្រង់ពីសៀវភៅ ឡែត្រអាឡ្យាស្រម

(Lettres à l'Ashram).

៦០ – ត្រង់ណាដែលមានសច្ចធម៌ ត្រង់នោះក៏មានវិជ្ជាពិត ។

៦១ – សច្ចធម៌ត្រូវទុកជាមូលហេតុនៃកម្មកភាពរបស់យើង ។

៦២ – ចិត្តមិនអាចរកសុខឃើញទេ បើគ្មានវិជ្ជាពិត ។

៦៣- វត្តពិតបើពិនិត្យដោយស្ពាន ទើងឃើញថាមានសភាព ផ្សេងៗគ្នា ប្រៀបដូចជាស្លឹកឈើមានច្រើនឥតគណនា តែមានលក្ខណៈ ខុសពីគ្នា សូម្បីដុះរួមនៅទីងដើមតែមួយ ។

៦៤- បើសេចក្តីស្នេហាប្រកបដោយអត្តទត្ថភាពហើយមានក្រប ខ័ណ្ឌ មុខជានឹងមានឱកាសបន្តប្រណោះគ្នាកាន់តែច្រើនៗឡើង ។

៦៥- បើចិត្តវង្វើងហើយ រូបមិនយូរក៏ធាប់ គង់តែប្រព្រឹត្តទៅ តាមចិត្តមិនខាន ។

៦៦- អ្នកណាមានធនុៈ ចង់ធ្វើអគ្គការណាមួយក្នុងវ័ន្តឲ្យនៅ ក្រោមបង្គាប់អាត្មា ត្រូវកំណត់ទុកក្នុងចិត្តជាដាច់ខាតថានឹងធ្វើអគ្គការ ឯទៀតៗ ឲ្យនៅក្រោមឱវាទខ្លួនផង ។

៦៧- ឱសថដែលគេផឹកមានប្រមាណតិចពេក រមែងមិនមានផល ឬមិនអាចឲ្យផលពេញលេញ; បើគេផឹកឱសថនោះច្រើនហួសប្រមាណ ត្រឡប់ជាឲ្យទុក្ខលំបាកដល់ខ្លួនវិញ ។

៦៨- អ្នកណាដែលមានចិត្តសន្តោសករុណាកត្តាហារ ដល់យូរទៅ មុខជានឹងហាក់ចិត្តឲ្យជាឯកគ្គតាបាន ។

៦៩- យើងមិនត្រូវគិតប៉ាក់ខ្លួនដោយខ្លួនឯង ដោយប្រើកល ល្បិចបែបណាទេ ។

៧១ – បើផ្ដើមគតិណាមួយឲ្យវិបុលភាព ឬឲ្យវិនាសអន្តរាយដោយសារការបង្ខំឲ្យខ្លួនឯង គឺការមិនប្រតិបត្តិតាមសច្ចធម៌, អំពើយ៉ាងនេះឈ្មោះថាផ្ដើមខ្លួនឯងឲ្យទាបថោក ។

៧១ – បើយល់ច្បាស់នូវឧត្ដមគតិណាមួយហើយព្យាយាមប្រឹងប្រែងជាអនេកប្បការដើម្បីនឹងត្រូវសំរេចទៅតាមឧត្ដមគតិនោះ, បើទុកជាឧត្ដមគតិនោះមានសភាពលំបាកយ៉ាងណាក៏ដោយ គេទុកថាការពិសោធន៍នោះជាចរិយាដ៏ថ្លៃថ្លា ។

៧២ – ពួកសេដ្ឋីប្រមូលវត្ថុដែលមិនជាប្រយោជន៍សំខាន់ច្រើនឥតគណនា ហើយយកមកចាយតាមអំពើចិត្ត, ចំណែកមនុស្សទាំងកោដិនាក់ស្លាប់ដោយសេចក្ដីស្រេកឃ្លានគ្មានអាហារបរិភោគ ។

៧៣ – ពាក្យ " ស៊ីវិល្ស " បើតាមពិត មិនមែនផ្ដល់វត្ថុដែលត្រូវការនោះឲ្យបរិបូរទេ គឺត្រូវបន្ថយចំនួននៃវត្ថុទាំងនោះដោយចិត្តស្មោះស្ម័គ្រ ។

៧៤ – សាសនាឯកនោះគឺស្ថិតនៅក្នុងផែនដោយឡែក មើលមិនឃើញថាមិនត្រូវ ។

៧៥ – អ្នកណាដែលយកជីវិតធ្វើពលិកម្មចំពោះអ្នកដទៃ អ្នកនោះមិនមានឱកាសនឹងការពារទ្រព្យខ្លួន ដែលខ្លួនត្រូវបាននៅក្រោមព្រះភាគ្យទេ ។

៧៦ – ទឹកមួយតំណក់ដែលឃ្លាតចេញពីមហាសាគរអាចឈប់សំកុកបានមួយពេលមួយខណៈ តែទឹកមួយតំណក់ដែលស្ថិតនៅក្នុងសាគរគ្មានឱកាសនឹងឈប់សំកុកបាននោះឡើយ ។

៧៧ – គ្រាន់តែពិនិត្យបន្តិចបន្តួច យើងអាចយល់ច្បាស់ឥតសង្ស័យថា " សត្វដែលមានជីវិតរស់នៅក្នុងលោកសន្និវាសនេះ គឺជាបរមាណូមួយតិចតួចស្តួចស្តើងណាស់ក្នុងចក្រវាឡ " ។

៧៨ – សច្ចធម៌ស្វិតរឹងដូចពេជ្រ ហើយផុយដូចបុប្ផានៃរុក្ខជាតិ "ប៉ែស្សេ" (pêcher) ។

៧៩ – សកលលោកត្រូវសំរេចដោយច្បាប់ព្រហ្មវិហារ ។ ពិតមែនតែមានសេចក្ដីស្លាប់ តែជីវិតស្ថិតនៅជាដរាប ។ ចក្រវាឡនេះតែធ្វើដំណើរលឿនទៅមុខ ពិតមែនតែមានវិនាសកម្មជានិច្ច ។ ធម៌ពិតឈ្នះធម៌មិនពិត ។ សភាពស្រឡាញ់ ឈ្នះសេចក្ដីស្អប់ ។ ព្រះឈ្នះជានិច្ចលើស្ដេចបិសាច ។

៨០ – ការពារទ្រព្យសម្បត្តិ, កិត្តិយស និងសាសនារបស់ខ្លួនដោយចុងដាវជាកិច្ចដ៏ឧត្តម ។ ការពារវត្ថុខាងលើនេះ ដោយកុំធ្វើទារុណកម្មដល់ពួកបច្ចាមិត្តរបស់ខ្លួន នេះជាកិច្ចប្រសើរបំផុត ។

៨១ – សាសនារបស់ខ្ញុំទូន្មានប្រដៅខ្ញុំថា "បើខ្ញុំទញ់គុំគំនិតចំពោះវត្ថុណាមួយ ដែលខ្ញុំមិនអាចរកមធ្យោបាយប្តុសុចកែបានទេ ខ្ញុំត្រូវអត់អាហារហើយសូត្រធម៌ " ។

៨២ - កន្លងមួយៗ ធម្មជាតិតែងឲ្យផលានុផលល្មមចិញ្ចឹមជីវិតបានគ្រប់គ្រាន់បរិបូណ៌ ។ បើកន្លែងម្នាក់ៗ បរិភោគអាហារល្មមសមគួរ, នៅក្នុងលោកក៏គ្មានអ្នកកំសត់ទុគ៌តទេ ទាំងគ្មានអ្នកស្លាប់ដោយសារអត់បាយ ។

៨៣ - ជីវិតគ្មានសាសនា គឺជីវិតគ្មានគោលការណ៍ ហើយជីវិតគ្មានគោលការណ៍ទុកដូចជានាវាគ្មានចង្កូត ។

៨៤ - ខ្ញុំមិនព្រមអនុម័តតាមលទ្ធិសាសនាណាដែលមិនយកវិចារណញ្ញាណជាមូលហេតុ ដែលប្រើវិធីជំទាស់នឹងសីលធម៌ ។ ខ្ញុំយល់ព្រមអនុម័តតាមមនោសញ្ចេតនាខាងសាសនា ដែលមិនប្រកបទៅតាមវិចារណញ្ញាណ តែមានសភាពមិនផ្ទុយគ្នានឹងសីលធម៌ ។

៨៥ - បុគ្គលមានចំនួនប៉ុន្មាន, សាសនាក៏មានចំនួនប៉ុណ្ណោះ ។

៨៦ - សាសនាប្រៀបដូចជាផ្លូវមានសភាពផ្សេងៗគ្នា តែរួមចូលក្នុងស្ថានទីបំណងតែមួយ ។ មិនជាអ្វីទេ ទោះបីយើងត្រាច់តាមផ្លូវផ្សេងៗគ្នាក៏ដោយ ឲ្យតែយើងទៅដល់ស្ថានទីបំណងដូចគ្នា ។

៨៧ - វិធានវិសេសនៃការប្រព្រឹត្តិរបស់យើង គឺយើងត្រូវធ្វើចិត្តសន្តោសទៅវិញទៅមក, ដោយហេតុថាយើងមិនមានមនោគតិដូចគ្នា ហើយយើងអាចឃើញនូវសច្ចធម៌តាមបែបដែលយើងគួរឃើញ ហើយតាមយោបល់ផ្សេងៗគ្នាទាំងអស់ ។ មនសិការនៃបុគ្គលទាំងអស់មិន

ដូចគ្នាទេ ។ មនសិការនេះអាចធ្វើជាមគ្គុទ្ទេសក៍ ដ៏ប្រសើរចំពោះការប្រព្រឹត្តិរបស់យើង ។ តែបើយើងបង្ខំឲ្យអ្នកឯទៀតប្រតិបត្តិតាមគោលការរបស់យើង គេទុកយើងជាអ្នករំលោភនូវសិទ្ធិនៃបុគ្គលនីមួយៗ ចំពោះសេរីភាពនៃមនសិការ ។

៨៨ - ប្រទេសនីមួយៗ ត្រូវមានសេរីភាពដើម្បីនឹងយកជីវិតទៅធ្វើពលិកម្មជាប្រយោជន៍សកលលោក បើកាលណាគេត្រូវការ ។ ព្រោះហេតុដូចនេះ មតិរបស់ខ្ញុំ ចំពោះលទ្ធិប្រជាជាតិនិយម, សេចក្ដីស្នេហារបស់ខ្ញុំចំពោះលទ្ធិនេះ គឺខ្ញុំមានបំណងស៊ូឲ្យប្រទេសខ្ញុំស្លាប់ចុះ ឲ្យតែជាតិមនុស្សក្នុងសកលលោកមានជីវិតរស់នៅ ។

៨៩ - សាសនារបស់ខ្ញុំមិនមានព្រំដែនតាមភូមិសាស្ត្រទេ បើខ្ញុំមានសទ្ធាដ៏ខ្លាំងក្លា, សទ្ធានោះមានពលភាពហួសសេចក្ដីស្នេហារបស់ខ្ញុំចំពោះប្រទេសឥណ្ឌាទៅទៀត ។

៩០ - កុំឲ្យជឿថា ខ្ញុំប្រមាថមើលងាយនូវធម្មជាតទាំងអស់ដែលចេញមកពីខាងបច្ចិមប្រទេស ។ មានធម្មជាតជាច្រើនដែលខ្ញុំបានផ្ទេរយកមកទុកជារបស់ប្រទេសនេះ ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃស៊ីវិល័យខ្មែរបុរាណ

លោក ស័រស៍-ស៊ឺដែស តែង

លោកវ៉ាយ-ប៉ុក ក្រមការ នៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ប្រែរៀបរៀង

(តមក)

ពួកទាំងនេះត្រូវធ្វើការពេលថ្ងៃ ទាំងត្រូវបង់ប្រាក់ដែលអ្នកកសាងវត្តបានបង្គាប់ឲ្យធ្វើបង មានអនុក្រុម្នាក់ត្រួតត្រាពួកទាំងប៉ុន្មានបែងជាពីរក្រុម ក្នុងមួយក្រុមៗ ត្រូវធ្វើការមានវេនផ្លាស់គ្នាក្នុង ១ ខែ ១៥ ថ្ងៃជាលំដាប់ ៗ

ភោគទ្រព្យនៃប្រាសាទ វត្តទាំងនោះមានច្រើនឥតគណនា ៗ បដិមារូបមួយធ្វើពីសិលាដំកល់ទុកនៅក្នុងវត្តចំពោះខែត្រនីមួយៗ មានគ្រឿងអលង្ការពេញបរិបូណ៌ គឺមានគ្រឿងមាសនឹងប្រាក់មកុដពជ្រ, កងក, ខ្សែខ្លួន, កាវពាក់ត្រចៀក, ចិញ្ចៀន, ខ្សែដៃ, កងជើង ៗ ឃ្លាំងនៃវត្តប្រាសាទនេះ មានគណ្ឌីសម្រាប់ធ្វើពិធីនឹងគ្រឿងប្រដាប់ឯទៀតជាច្រើនរចនាដោយមាស, ប្រាក់, ស្ពាន់ប្រុលង់ហិន ៗ ដល់មកចុងសតវត្សទី ១២ ប្រាសាទដែលជាស្តូបសម្រាប់ដំកល់អដ្ឋិធាតុ មានភោគទ្រព្យសំបើមអស្ចារ្យ ដែលគេបានធ្វើបញ្ជីចុះនាមរបស់ដោយពិស្ដារ ៗ នៅប្រាសាទតាព្រំដែលជាប្រាសាទកសាងចំពោះព្រះជននីនាថ សិទ្ធិត្រួតត្រាលើភូមិ ៣.១៤០ ពុជបរិវារ ៧៩.៣៦៥ នាក់ ៗ ក្នុងចំនួនពុជបរិវារនេះមាន

១២.៦៤០ នាក់ ដែលនៅប្រចាំក្នុងកំពែងប្រាសាទ ។ ក្រៅពីនេះមានលោកសង្ឃដែលជាចៅអាវាស ១៨ អង្គ. លោកសង្ឃសម្រាប់សូត្រពិធី ២ ៧៤០ អង្គ, អ្នកប្រជាំសង្គ្រោះ ២.២០២ នាក់, នាងនាដកា ៦១៥ នាក់ ។ ប្រាសាទនេះមានឃ្លាំងមួយមានសុវណ្ណភាជនៈ មួយទម្ងន់ ៥ ០០០ គីឡូ, មានភាជនៈប្រាក់ជាច្រើន, មានត្បូងពេជ្រ ៣៥ គ្រាប់, កែវមុក្តា ៤០.៦២០ គ្រាប់ និងត្បូងឯទៀតជាច្រើនចំនួន ៤.៥៤០ គ្រាប់, មានសុវណ្ណកិង្ការមួយធំព្រមទាំងមុងស្បៃប្រទេសចិន ៩៦៧, គ្រែសំពត់ព្រែ ៥១២ ឆ័ត្រ ៥២៣ ... ។

ក្រមព្រះនគរបាលនៃព្រះវិហារទាំងនោះបានបញ្ញត្តិតឹងរឹង គឺហាមមិនឲ្យចូលទៅក្នុងប្រាសាទឬព្រះវិហារទាំងនោះ ដោយជិះសេះឬបាំងឆ័ត្រ, ត្រូវតែទទួលដោយរាក់ទាក់នូវអ្នកដំណើរ, ចិញ្ចឹមអ្នកក្រលំបាក, មនុស្សចាស់ ហើយត្រូវគោរពអ្នកទាំងនោះតាមឋានន្តរស័ក្តិខ្ពស់ទាប: ពួកព្រាហ្មណ៍, ព្រះអង្គម្ចាស់, មន្ត្រី, មេទ័ព ។ មួយវិញទៀត ប្រាសាទដែលកសាងសម្រាប់សាសនាមានសិទ្ធិដោយឡែក គឺមិនមានកំណែន, មិនបង់ពន្ធធម្មជាតិ, មិនបង់ពន្ធឲ្យរាជកណ្ឋាគារ (Magasins royaux) មិនត្រូវនៅក្រោមបង្គាប់នៃរាជការខេត្ត, ត្រូវនៅក្រោមបញ្ជាការនៃអំណាចវង្សត្រកូលពួកជនកៈ ឬលោកសង្ឃ ដែលពួកជនកៈបានផ្ទេរអំណាចឲ្យគ្រប់គ្រា ។ អក្សរនៅក្នុងសិលាចារឹក គឺពណ៌នាអំពីសិទ្ធិទាំងនោះនិងរៀបចំនូវកេតនភណ្ឌ (Attributs) សព្វ ខ្ទួន ។

ពីកាលមុននោះ ខ្ញុំបានអធិប្បាយអំពីរាជបរិយាយនៃព្រះមហាក្សត្រ ប្រៀបធៀបទៅនឹងព្រះ គឺជាបដិមារូបនៃព្រះមហាក្សត្រសម្មតិជាព្រះ មួយអង្គ ព្រមទាំងនាមបដិមា (Symbolisme) នៃព្រះរាជនគរដែលស្ថាបនា ឡើងមានលំនាំជាតំណាងចក្រវាឡជាខុទ្ទកភាព (En miniature) យើង អាចយល់បានថាកិច្ចការក្នុងនគរ ដែលយើងទុកជាកិច្ចរបស់គ្រហស្ថត្រ-ឡប់ទៅជាកិច្ចការខាងសាសនា បុរាណទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីទៅវិញ ។ ព្រះវិហារដែលនៅចំកណ្ដាលព្រះរាជនគរ ដែលមានស្ថានភាពទ្រង់ទ្រាយជាចេតិយ គឺសម្មតិនាមជាភ្នំព្រះសុមេរុដែលនៅចំកណ្ដាលលោក, កំពែងព្រះវិហារនោះជាបរិវារភ្នំព្រះសុមេរុដែលព័ទ្ធជុំវិញចក្រវាឡ, ព្រែកជីកដែលរចនាប្រៀបទៅនឹងមហាសាគរ ដែលនៅបាតភ្នំព្រះសុមេរុ នឹងជួរភ្នំឯទៀត, ស្ពានដែលមានរបាំងជារូបនាគនោះគឺជាឥន្ទធនូដែលជាផ្លូវគមនាគមចំពោះពិភពលោក:ទៅកាន់សុវណ្ណភូមិ, ប្រាសាទតូចៗ ដែលមានរចនាខាងក្រោមដោយរូបបក្សានោះ គេទុកជាប្រាសាទឬវិមាន អណ្ដែតដែលមានទេវតាឥន្ទព្រហ្មស្ថិតនៅក្នុងទីនោះ ។

មិនតែប៉ុណ្ណោះ ការចាប់ដីទំនេរឬគេបោះបង់ចោល ព្រមទាំងចាត់មនុស្សឲ្យទៅតាំងទីលំនៅៗ ទីនោះ សុទ្ធតែមានរៀបពិធីខាងសាសនា ដែលជាឡាក់គោលនៃកម្មិកភាពជាតិខ្មែរសម័យបុរាណ ។ ខ្ញុំមិនមែនពោលថាកិច្ចការទាំងអស់ចំពោះការដែលយកផលពីព្រះធរណីនោះ មាន

សាសនាជាបុព្វហេតុ តែបើតាមពិត កិច្ចការកសាងវត្ត ឬសាងប្រាសាទ សម្រាប់ដាក់អដ្ឋិធាតុនីមួយៗ ត្រូវបង្កើតឲ្យមានភូមិមួយឬច្រើន ហើយចាត់បរិករឲ្យទៅតាំងទីលំនៅៗ ភូមិនោះ ព្រមតាំងជីកស្រះជាប្រយោជន៍ដល់ព្រះវិហារឬប្រាសាទតាំងនោះ នឹងប្រជារាស្ត្រជាច្រើនដែលត្រូវទៅថែទាំបោសសំអាតព្រះវិហារ ។

សិលាចារឹកទាំងប៉ុន្មានបានពណ៌នាអំពីការជីកស្រះឬទទកប្បទេស (pièces d'eau) ជាច្រើនកន្លែង ; កិច្ចការនេះសំខាន់បំផុតចំពោះប្រទេសនេះ, បើគ្មានទឹក គ្មានការជីកព្រែកស្រោចដំណាំ ដីដែលបែកបដោយខ្សាច់ច្រើនទៅជាគ្មានផល ។ ក្បួនធារាសាស្ត្រនៅភូមិភាគអង្គរជាស្នាព្រះហស្តសមៀមអស្ចារ្យ នៃព្រះមហាក្សត្រិយ៍ជាច្រើនសន្តតិវង្សដែលពួកអ្នកឯកទេស (spécialistes) បានកោតសរសើរជាអនេកប្បការក្នុងរឿងនេះ ។ ក្នុងពេលមុននេះ, គេបានចាត់តាំងក្បួនធារាសាស្ត្រកសិកម្ម (hydraulique agricole) ដោយប្រើព្រែកជីកទាំងប៉ុន្មាន ព្រមទាំងលៃលកនូវស្រះបារាយខាងត្បូងដែលជាស្រះធំ ជីកពីកាលសតវត្ស ១១ ស្ថិតនៅខាងលិចអង្គរឲ្យមានទឹកបរិបូណ៌ឡើង, កិច្ចការនេះ អាចធ្វើឲ្យវាលស្រែនៅទីនេះមានផលសម្បូណ៌ឡើងបាន ។ ស្នាព្រះហស្តនៃព្រះមហាក្សត្រិយ៍សម័យបុរាណ ដែលគេមិនយកមកអនុវត្តនាការជាច្រើនសតវត្សមកហើយ នាំធ្វើឲ្យភូមិភាគដែលសម្បូណ៌ហើយមានពលរដ្ឋ

ជាច្រើន ទៅជាផលបងក្រីក្រលំបាក់ទៅវិញ ។ ស្ពានព្រះហស្តនោះមាន បំណងចង់ឲ្យមានប្រយោជន៍ដល់ប្រជាជនទាំងអស់ តែបើតាមពិនិត្យគង់ មានបញ្ហាស្មុគស្មាញទៅលាយឡំជាមួយផង ។ ហើយចំពោះសិលាចារឹក ដែលស្ថិតនៅទាំងបួនជ្រុងនៃស្រះបារ៉ាយខាងកើត ដកពីចុងសតវត្ស ៩ ខាងកើតព្រះរាជធានី ត់ឡូវ៉េងទឹកអស់, ព្រះមហាក្សត្រិយ៍ យសោវរ្ម័ន ព្រះអង្គទ្រង់មានព្រះបន្ទូលសួរសីហនាទចំពោះស្ពានព្រះហស្តនេះ ហើយ ទ្រង់បានធ្វើព្រះរាជបណ្តាំដល់ព្រះរាជទាយាទនឹងស្តេចដែលសោយរាជ្យ ក្រោយតមកទៀតថា: " សូមឲ្យការពារនូវព្រះរាជកុសលដ្ឋានទាំងនេះ"; នៅទីនេះ ព្រះអង្គបានប្រើពាក្យដែលគេសម្រាប់ប្រើខាងព្រះវិហារដែល សាងសម្រាប់សាសនា ដែលមានហេតុទាក់ទងចំពោះគុណសម្បត្តិទៅ បរលោក ។

ផលប្រយោជន៍ ដែលបានពីដីដោយយកទឹកស្រះនេះស្រោចទឹង ចំនួនពួកក្សេត្រករដែលយកមកប្រើក្នុងកិច្ចនេះ, គេអាចយកមកធ្វើជា របៀបពិនិត្យគ្រោងការគួរជាទីពេញចិត្តអ្នកនិពន្ធ ដោយកត់ស្រង់វត្ថុធាតុ ទាំងប៉ុន្មានដែលមានក្នុងសិលាចារឹកនោះ ។ ដីដែលជាកម្មសិទ្ធិនៃព្រះ វិហារបុប្ផាសាទទាំងនេះ, មានឯកសារបញ្ជាក់ដោយច្បាស់លាស់អំពី ទីកន្លែង, ចំនួន, របៀបដែលដីទាំងនោះបានមកពីពួកខាយក ។ គេ បានឃើញនូវការប្រែស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមកចំពោះពួកពាណិជ ដោយ

ពួកខ្មែរបុរាណមានប្រើក្បួនបកតិសំខ្យា (systéme numéral) [illegible] ហើយខ្មែរទាំងនោះមិនចេះប្រើរូបិយវត្ថុ ។

ជាតិខ្មែរ, បើតាមសេចក្ដីពិត បានរក្សាការជាងពួកជាតិឯទៀតដែលនៅក្នុងពូជប្រជាជាតិភាសាមន-ខ្មែរ (groupe ethno liagnistique mon-Khmer) តែចំពោះក្បួនបកតិសំខ្យា ឬបុរាណសំខ្យា នៅល្អជាងគេ ។ ចំណែកខាងជាតិពន្ធ, សម្រែ, ម៉ុយ មានពាក្យសម្រាប់ហៅគ្រប់គ្នាចំពោះលេខទាំងដប់; ជាតិខ្មែរចេះរាប់លេខត្រឹមតែ ៥; ឯលេខ ៦ ជាតិនេះពោលថា ៥+១; លេខ ៧, ៨, ៩ ពោលថា ៥+២, ៥+៣, ៥+៤ ។ តែឥឡូវ ជាតិខ្មែរមានពាក្យហៅ ៣០, ៤០, ៥០ ។ល។ ដោយខ្ចីពីសៀមយកមកប្រើ; ពីដើមមានតែពាក្យហៅថា: ១០, ២០, ៤០០; ឯពាក្យ ១០០ ហៅតាមភាសាសំស្ក្រឹតថា សត (çata) ។ លេខ ១៤៨ ពីដើមពោលថា: "មួយរយម្ភៃពីរដងប្រាំបី" (១០០, ២០ ពីរដង, ៥+៣); លេខ ៦៣៧ ពោលថា: "បួនរយ, ពីររយ, ម្ភៃមួយដង, ដប់, ប្រាំពីរ" (៤០០, ២០០, ២០ មួយដង ១០, ៥+២)។

បើតាមសិលាចារឹកមិនឃើញមានពោលអំពីរូបិយវត្ថុ (ប្រាក់) ហើយការដែលស្វែងគាស់គកាយរកតាមប្រាសាទ មិនដែលឮថាមានរូបិយបុរាណសោះឡើយ (វៀរលែងតែមានសកាពខ្ទះ ដែលកម្របានឃើញ គឺប្រាក់ដែលគេរកឃើញពីបុរាណសម័យនៅប្រទេសសៀម,

គូមា ឬសម័យនគរភ្នំ) ។ ព្រោះហេតុដូចនេះ, ការប្រាស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមក ដូចជាការរំញ្ញដ៏ដែលគេបានកត់ត្រាទុកនូវសិលាចារិកគឺធ្វើដោយការដូរគ្នាទៅវិញទៅមកដោយរបស់ផ្សេងៗមានដូចធ្វើនឹងលោហធាតុមានតម្លៃ ឬ ធ្វើនឹងស្ពាន់, គ្រឿងប្រដាប់ចំអិនអាហារជាច្រើន, ខោអាវ, សំពត់, អង្ករឬស្រូវ, សត្វពាហនៈ, ទាសករ ។ ការប្រែប្រួលជាច្រើនលើកក្នុងកំឡុងសតវត្សទាំងនោះ ចំពោះការយកវត្ថុរបស់យ៉ាងទៅដូរយកដីមានចំនួនប៉ុន្មានៗនេះ ជាការមានប្រយោជន៍សំខាន់ចំពោះប្រវត្តិការនៃកម្មសិទ្ធិអសង្ហារិមៈកម្ពុជ ។

ការលំបាកដោយប្រើក្បួនខ្នាតនូវលេខសំខាន់នឹងការប្រាស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមក គឺមកពីគ្មានរូបិយវត្ថុ ។ ព្រោះហេតុដូចនេះ ខ្ញុំសូមពណ៌នាអំពីរឿងរ៉ាវទាំងពីរបែបនេះ ឲ្យមានសេចក្ដីពិស្ដារបន្តិចដើម្បីនឹងបង្ហាញឲ្យឃើញថា ហេតុម្ដេចក៏ប្រទេសដែលស៊ីវិល័យដែលគេទុកថាវិសេសវិសាលចំពោះបញ្ហាខ្លះ ទៅជាមានគំនិតប្លែកគួរឲ្យសង្ស័យ ។

បញ្ហាខាងសម្ភារៈ ចំពោះដំណាក់កាលនៃខ្មែរបុរាណ, គេហដ្ឋានទាំងនោះ, គ្រឿងតុបតែង, គ្រឿងឧបភោគ, គ្រឿងការពារយុទ្ធភ័ណ្ឌ, កុលាលកាជន៍, របៀបធ្វើឆ្នាំង, ចាន, ថូ (céramique). ការត្បាញសំពត់, គ្រឿងអលង្ការសម្រាប់តែងខ្លួន គួរតែពណ៌នាឲ្យបានក្បោះក្បាយថែមមានរូបគំនូរជាច្រើនទៀត ។ កិច្ចពិនិត្យគ្រោងការនេះ លោកសិស្ស

គ្រូស្លីយេរ (Georges Groslier) បានរៀបចំតែងសៀវភៅលោកហៅថា រ៉ឺសែរស៍ ស៊ុរឡេកាំបូជស៊ុយាង (Recherche Sur les Cambodgiens) ដែលបានធ្វើជាពិពណ៌នា (partie descriptive) ដោយមានរូបគំនូរក្បាច់របនាអង្គរវត្ត និងប្រាសាទបាយ័នគួរជាទីទស្សនាពន់ពេក ៗ ចំពោះរឿងនេះមានសិលាចារឹកជាច្រើន ដែលបានអធិប្បាយពីបញ្ជីឈ្មោះវត្ថុផ្សេងៗ ដែលជាគ្រឿងអលង្ការនៃរូបចំឡាក់នឹងគោគទេព្យនៃប្រាសាទទាំងនោះ ៗ មានពាក្យដែលគេហៅនាមនៃវត្ថុទាំងនោះ ឥឡូវគេលែងប្រើហើយមិនអាចបកប្រែបាន តែគេអាចយល់បានថាជានាមវត្ថុដែលចារឹកទុកនឹងផែនសិលា គឺជានាមវត្ថុដែលមានក្នុងប្រាសាទនោះ ៗ ការនៅសល់ដែលយើងត្រូវព្យាយាមធ្វើតទៅទៀត ជាការមិនមែនងាយ គឺត្រូវស្វែងរកឲ្យនាមពិតនៃវត្ថុទាំងនោះយកទៅប្រៀបធៀបនឹងនាមនៃវត្ថុដែលបានកត់ត្រាទុកនៅសិលាចារឹក ៗ

ចំពោះអក្សរសាស្ត្រជាតិខ្មែរបានទុកកេរ្តិ៍តំណែលឲ្យយើងចំពោះតែសិលាចារឹកជាភាសាសំស្ក្រឹត ៗ អត្ថបទខ្មែរគ្មានតែពណ៌នាពីរឿងរ៉ាវក្នុងវាំង មិនអាចយកជាឡាក់គោលនៃអក្សរសាស្ត្របានឡើយ ៗ ឯអត្ថបទសំស្ក្រឹតសុទ្ធតែជាពាក្យកាព្យទាំងអស់ ប្រមូលទៅជាការនិទាន មានតែជាបឋមបទជាពាក្យប្រកាសខាងសាសនា ហើយខាងនាមរបស់ក្សត្រិយ៍នឹងសន្តតិវង្សនៃមហាពងដែលសោយរាជ្យក្នុងពេលនោះ

ដែលខ្ញុំបានយកអត្ថបទខ្លះមកចុះបង្ហាញពីមុនជាគំរូស្រាប់ហើយ មានបរិយោសានបទជាពាក្យសរសើរ នូវពួកទាយកព្រមទាំងបែបផែននៃការសាងប្រាសាទទាំងនោះ ។ សិលាចារឹកទាំងនោះបញ្ជាក់ឲ្យយើងយល់ច្បាស់នូវការផ្សាយឥទ្ធិពល ខាងវប្បធម៌សំស្ក្រឹតចូលមកប្រទេសកម្ពុជាសម័យបុរាណ ។ បើគេជឿជាក់នូវអារម្ភកថានៃពួកសាស្ត្រាចារ្យ និងពួកនិស្សិតក្នុងពេលនោះ, គេអាចដឹងបានថា វប្បធម៌សំស្ក្រឹតផ្សាយមកក្នុងប្រទេសនេះបានខ្លះ ហើយកែប្រែចំរើនតាមលំដាប់ក្នុងពេលដែលពួកព្រាហ្មណ៍ឥណ្ឌាចូលមកម្ដងៗ ។ បើតាមពិនិត្យយល់ឃើញចំពោះរឿងដែលបានពណ៌នាជាច្រើននិងចំណោះផ្សេងៗ ពិនិត្យគ្រោងការនេះត្រូវធ្វើទៅតាមមាតិកាដូចគ្នា និងមាតិកាក្នុងរឿងប្រទេសឥណ្ឌា គឺ: អត្ថបទចំនៀមទម្លាប់, ក្បួនទស្សនវិទ្យា, វេយ្យាករណ៍, ការដកស្រង់បញ្ញត្តិច្បាប់សាស្ត្រនិងតក្កសាស្ត្រ, វេជ្ជសាស្ត្រ ។ វីរនិទានកវីនិពន្ធ (poèmes épiques) នេះជាប្រភពដ៏សំខាន់ឬជាគតិនិម្មិតនៃពួកកវីទាំងប៉ុន្មាន ព្រមទាំងពួកជាងគំនូរនិងជាងឆ្លាក់ក្បាច់ជញ្ជាំងប្រាសាទ ។

(មានត)

សព្ទបារាំងប្រែជាខ្មែរ

របស់

គណៈកម្មការវប្បធម៌

លោកម៉ុញ-ឆាំគ្រី អតីតតំណាងរាស្ត្រ រូបរួម

(តមក)

Lexique = សព្ទានុក្រម

Vocabulaire = វាក្យសព្ទ

Mot = ពាក្យ

Phrase = ប្រយោគ

Etymologie = និរុត្តិសាស្ត្រ

Etymologiste = អ្នកនិរុត្តិសាស្ត្រ

Syntaxe = វាក្យសម្ពន្ធ

Grammaire = វេយ្យាករណ៍

Grammairien = អ្នកវេយ្យាករណ៍

អង្គារ ២០ កុម្ភៈ ១៩៥០

Parti de l'Union démocratique = គណៈបក្ស "សហប្រជាធិបតេយ្យ"

Disciple = សាវ័ក

Condisciple = សមានាចារ្យ...

Un maitre sévère = គ្រូប្រឹងប្រែង

Un maitre inflexible = គ្រូមធ្យ័ត

ថ្ងៃ ៣០ ខែឧសភា ១៩៥០

Le talent = ការប៉ិន

Talentueux = ប៉ិន

Une notion = សញ្ញាណ

Notion préliminaire = បុព្វសញ្ញាណ

Le zèle = យតិភាព

La culture générale = សារពើវប្បធម៌

La culture intellectuelle = បញ្ញាវប្បធម៌

Un élève étourdi = សិស្សពោយឆាយ

Un élève distrait = សិស្សភាយមាយ

L'étourderie = សេចក្តីពោយឆាយ

La mémoire = សតិ, ស្មារតី, វិញ្ញាណក្ខន្ធ

Le mémoire = សារណា

L'imagination = មនោគតិ

ថ្ងៃ ២ ខែមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៥០

(មានត)

រឿងព្រេងភូមា

លោក សាង-សាវ៉ាត លេខានុការក្រសួងហិរញ្ញវត្ថុ

ប្រែពីភាសាបារាំងមកជាខ្មែរ

(តមក)

៩ - ប្រុសមួយប្រពន្ធបី

"ស្រីណាស្មោះសរ សោមនស្សសាទរ មូលមិត្តស្នេហា
ប្ដីជនជីវិត ផ្គាប់ចិត្តភស្ដា ផ្សងតាមវាសនា ព្រេងពីនាយមក ។
បំរើស្វាមី ផ្ចិតផ្ចង់ស្មារតី ចិត្តគ្មានរលក ពេលមានទុក្ខផង
ត្រសងវិវេក កិច្ចកល់ជៀតជែក ឲ្យផុតទុក្ខគ្រោះ ។
ប្រុសណាបើបាន ស្រីកល្យាណ ដូចបានពោលនោះ
ត្រូវតែថ្នាក់ថ្នម ដោយកិច្ចសង្គ្រោះ កុំឲ្យមានមោះ ហ្មង
មួយដីក ។ ស្រីណាតាំងខុស គោរពជាតិប្រុស ដោយ
ខ្វាចគេថា បំរើស្វាមី គ្មានក្ដីជះថ្លា ស្រីនេះហៅមហា
កាឡកណ្ណី ។ ប្រុសឯប្រុសណា យកជាភរិយា នឹង
កើតអប្រិយ ជាមដល់អាត្មា ទុក្ខាក្រក្រី ត្រូវលះចោលខ្ចី
រកស្រីទៀតវិញ" ។

រឿងរ៉ាវក្រោយបង្អស់នេះ ដូចមានសេចក្ដីតំណាលថា កាលណោះ ក្នុងស្រុកកម្ពុត្យាមានលោកអភិជនម្នាក់ជាមហាសេដ្ឋី ។ មហាសេដ្ឋីនេះ

ដាច់ពូជពង្សវង្សត្រកូលអន្ទាយធ្លាយអំពីព្រះមហាក្សត្របន្តិចផង ប៉ុន្តែវត្ថុដទៃក្រៅអំពីទ្រព្យសម្បត្តិរបស់លោកគ្មានអ្វីជាសំខាន់ឡើយ ។ ឯរឿងដែលយើងនិទាននេះ មិនមែនរឿងរបស់លោកនុះទេ គឺជារឿងរបស់កូនលោកដែលបានដើរផ្សងព្រេងសំណាង; លោកអ្នកទាំងឡាយកាលបានមើលឬស្តាប់គង់ចាប់ចិត្តចាប់គំនិតពុំខាន ។

មានបុរសម្នាក់ជាកូនមហាសេដ្ឋីនៅស្រុកកម្ពុជា មាតាបិតាបានរៀបមង្គលការឲ្យមានភរិយាតាំងអំពីកាលនៅក្មេង តាមទំនៀមទម្លាប់ស្រុក ។ ក្នុងវេលារាត្រីស្ងាត់មួយ បុរសនេះមានសុបិននិមិត្តឃើញគេមកប្រាប់ថាខ្លួននឹងស្លាប់ដោយពស់ចឹក ។ ចាប់ដើមអំពីថ្ងៃដែលឃើញសុបិនមកបុរសនេះចេះតែមានបារម្ភទុក្ខព្រួយជានិច្ចកាល ដោយក្រែងខ្លួនស្លាប់ដូចយល់សប្តិនោះមែន ទើបនិយាយប្រាប់មាតាបិតានិងភរិយាថា “បើសិនណាខ្ញុំស្លាប់នឹងពស់វែកចឹកដូចខ្ញុំបានយល់សប្តិមែន ខ្ញុំសូមផ្តាំផ្តាច់ កុំធ្វើឈាបនកិច្ចរូបខ្ញុំ ឲ្យយកសពខ្ញុំទៅចងនៅលើក្បូនមួយ រួចបណ្តែតក្បូនតាមខ្សែទឹកទៅ” ។

ចំឡែកអស្ចារ្យណាស់ ករណីដែលបុរសនោះបានយល់សប្តិទាំងប៉ុន្មានក៏មានមែនគ្រប់ថ្នាក់គ្រប់ជាន់ ។ ថ្ងៃមួយនោះ អ្នកដើរកាត់ព្រៃស្រាប់តែពស់មួយចឹកដៃអ្នក, រួចក្នុងថ្ងៃនោះអ្នកក៏ទទួលមរណភាពទៅ ។

ឯនាងជាករិយាក៏គបានយករូបសពប្ដីទៅបូជាទេ នាងធ្វើតាមបណ្ដាំស្វាមី ។ នាងឲ្យគេយកខ្សែស្រែយ៉ាងល្អចងរូបនោះនៅលើក្បូនឫស្សីមួយហើយនាងបាចផ្កា បណ្ដែតក្បូននោះទៅ ទាំងមិនឲ្យអ្នកណាមួយអុំទូកតាមមើលឬទឹកនាអ្វីឡើយ ។ នាងបានធ្វើតាមពាក្យប្ដី នាងពេញចិត្តឥតរង្កៀស ។

ឯក្បូននោះអណ្ដែតទៅៗដោយស្រួលតាមទន្លេ ។ ដល់កន្លងទៅបានចំនួនច្រើនសប្ដាហៈ ក្បូននោះទៅដល់ប្រទេសមួយ ដែលមានគ្រូអាលម្ពាយម្នាក់យ៉ាងពូកែ ។ លោកគ្រូនេះមានកូនស្រីបីនាក់ ។ ក្នុងពេលដែលក្បូនអណ្ដែតទៅដល់មុខផ្ទះគ្រូនេះ នារីទាំងបីដើរទៅដល់មាត់ព្រែកបំរុងនឹងចុះទៅសំអាតសក់ដូចសព្វដង ។ នាងច្បងក្រឡេកពីលើមាត់ច្រាំងទៅឃើញក្បូន ហើយនិយាយទៅកាន់នាងប្អូនទាំងពីរថា "មើលនោះហ្ន៎! ក្បូនមួយអណ្ដែតចុះមក មានទាំងរូបបុគ្គលមួយផង" ។

នាងបន្ទាប់ឆ្លើយថា "មែនអ្នកបង! មើលហ្ន៎ដៃគាត់ហើមឡើងខ្លៅ, មនុស្សនេះមុខតែស្លាប់ដោយសារពស់ចឹកមិនខាន" ថាហើយនាងក៏យកឫស្សីមួយដែង ការទាញក្បូននោះបន្តិចម្ដងៗ មកជិតច្រាំង ។ ក្នុងពេលនោះ នាងពៅបំផុតខំស្ទៀកពាក់ប្រញាប់រត់ទៅហៅឪពុករបស់ខ្លួន ដែលជាគ្រូចេះមន្តអាលម្ពាយយ៉ាងឯកក្នុងដំបន់នោះ ។

ឯនំពុកនាងក៏មកដល់ភ្លាម ហើយយកថ្នាំពីក្នុងហិបយ៉ាងប្រញាប់ៗ លុះដាក់ថ្នាំរួចហើយ បុរសគ្មានកំរើករំពើកបន្តិចសោះ ៗ គ្រានោះក៏បណ្តេញកូនរបស់គាត់ទាំងអស់ឲ្យចៀសចេញឆ្ងាយអំពីទីនោះបន្តិច រួចគាត់តាំងសូត្រភាគមគាថាយ៉ាងអស្ចារ្យណាស់ ៗ មិនយូរប៉ុន្មានបុរសនោះបើកភ្នែកបន្តិចម្តងៗ ងាកមើលជុំវិញខ្លួនកាំងស្មារតី រួចដល់ដឹងខ្លួនមែនទែនក៏ក្រោកឡើង ហើយសាកសួរលោកគ្រូដែលបានជួយសង្គ្រោះជីវិតខ្លួន អំពីរឿងហេតុដែលមានមកទាំងប៉ុន្មាននេះ ៗ

ប៉ុន្តែដើម្បីនឹងពន្យល់ឲ្យបានច្បាស់ អំពីរឿងដែលមានតទៅមុខទៀតនោះ យើងគោងដំកបជាមុនថា បុរសនេះមានរូបឆោមលោមពណ៌ស្អាតល្អណាស់ កងស្តើង ភ្នែកខ្មៅរលោង ប្រកបសមសួនសុភាពបុរសា ៗ ឯគ្រឿងសំលៀកបំពាក់នឹងមាសពេជ្រ ដែលអ្នកពាក់ជាប់នឹងខ្លួនបង្ហាញឲ្យឃើញច្បាស់ថា អ្នកជាកូនចៅអ្នកមានពូជអំបូរខ្ពង់ខ្ពស់ក្នុងលោកិយនេះ ៗ លុះនាងទាំងបីដែលពួនពីក្រោយដើមអម្ពិលទឹកមួយធំនោះឃើញរូបបុរសល្អឥតខ្ចោះយ៉ាងនេះ ក៏ចាប់ចិត្តស្នេហាជាពន់ពេក ៗ, នាងទាំងបីនាក់នឹកក្នុងចិត្តថា នាងទើបតែបានជួយស្រោចស្រង់ជីវិតព្រះមហាក្សត្រមួយអង្គដែលគ្រងរាជ្យក្នុងអាណាចក្រមួយជិតៗ នោះ ៗ

ក្នុងពេលនោះ បងប្អូនទាំងបីនាក់ប្រកែកគ្នាដោយការគិតដូចមានតទៅនេះ :

នាងច្បងនិយាយថា "អញឃើញបុរសនេះមុនគេនៅលើក្បូន ត្រូវតែអញយកគាត់ធ្វើជាប្ដី" ។ នាងបន្ទាប់តបថា "ទេមិនត្រូវទេ; ខ្ញុំទេដែលត្រូវបានគាត់ ព្រោះថាខ្ញុំបានទំទាញក្បូន យ៉ាងត្រដេបត្រដាបមកដល់ច្រាំង បើអត់ពីខ្ញុំនោះគាត់មុខតែអណ្ដែតបាត់ទៅហើយ" ។ នាងពៅនិយាយថា "ទេនៅតែមិនត្រូវទៀត ខ្ញុំបានទៅហៅលោកឪពុកមក, ខ្ញុំបានជួយយោងជីវិតគាត់ ហេតុដូច្នេះ មានតែខ្ញុំមួយទេដែលត្រូវបានគាត់" ។

ឯការប្រកែកប្រណាំងរឿងនោះ ក៏ចេះតែវែងទៅៗ ។ ក្នុងពេលនោះ ឪពុករបស់នាងកំពុងនិយាយរៀបរាប់អំពីស្រុកទេសប្រាប់បុរស ។ ឯរូបទ្រង់ឫកពារបស់បុរសនេះពិតជាល្អមែនហើយ បានជានារីទាំងបីចាប់ចិត្តដល់ម្ល៉េះ ។ តើអ្នកណាមួយអាចមើលធ្លុះ? ចិត្តមនុស្សស្រីមិនងាយនឹងសំគាល់បានឡើយ ទោះតាំងពីណាមកក្ដី ទោះឥឡូវនេះក្ដី ។ ចិត្តមនុស្សស្រី គេទុកជាអណ្ដូងនៃសេចក្ដីពិតនិងសេចក្ដីមិនពិត ជាអណ្ដូងកុសលនិងអកុសល ជាអណ្ដូងនៃសេចក្ដីលោភនិងសេចក្ដីជួយដោះសគ្រោះ ជាអណ្ដូងនៃសេចក្ដីស្នេហានិងសេចក្ដីនិន្ទា ជាចិត្តប្រឡូកច្បាំងគ្នាក្នុងទីងងឹត; នៅពីលើអណ្ដូងនេះ មានទេពស្ត្រីមួយដែលចាំងក្ដីព្រោងព្រាយល្អអនេក នាំឲ្យកែវភ្នែកអ្នកមើលទាំងឡាយក្ដីរន្ទាលស្រវាំងវង្វេងអស់ ។

ក្រោយបន្តិចមក នាងច្បងដែលមានប្រាជ្ញាជាងគេ មានចិត្តអៀនខ្មាសនឹងការប្រឈ្លោះដណ្ដើមប្ដីគ្នានេះណាស់ ៗ មួយទៀតប្រហែលនាងខ្លាចក្រែងដល់ក្រោយទៅមិនល្អះនាងប្អូន ៗ ដែលនៅក្មេងជាងខ្លួន នាងក៏និយាយដោយបន្ទន់សំឡេងថា "នែប្អូន! យើងមានបងប្អូនតែបីនាក់ប៉ុណ្ណោះ, ពីដើមយើងស្រឡាញ់គ្នាណាស់ ៗ ឥឡូវយើងមិនគួរមកប្រឈ្លោះគ្នាដណ្ដើមប្រុសម្នាក់យ៉ាងដូច្នោះទេ ៗ ទោះបីប្រុសនោះជាស្ដេចសោយរាជ្យក៏ដោយ តោងយើងនឹកដល់ពាក្យដំបូន្មានចាស់ ហើយនាំគ្នាកុំរវល់ស្រឡាញ់បុរសនេះទាំងអស់គ្នាទៅ ៗ ឥឡូវនេះគេមានជីវិតឡើងវិញហើយដោយសារសិល្បសាស្ត្ររបស់ឪពុកយើង គួរណាស់តែយើងជួយគេឲ្យគេបានទៅដល់ផ្ទះសំបែងរបស់គេដោយស្រួល ហើយយ៉ាងរហ័សផង ៗ

នាងប្អូនទាំងពីរគិតមួយស្របក់ ក៏សុខចិត្តធ្វើតាមពាក្យនាងច្បង ហើយថែមទាំងបានសន្យាថានឹងជួយបុរសនោះឲ្យបានទៅដល់ផ្ទះវិញ ៗ នាងច្បងក៏ធ្វើឧបាយទៅនិយាយនឹងឪពុករបស់នាងថា សុំយកកម្រងផ្កាមួយយ៉ាងល្អទៅចងកឲ្យបុរសនោះ ៗ ក្នុងខណៈនោះនាងបន្លំយកខ្សែសូត្រមួយយ៉ាងចំឡែក ដែលឪពុកនាងលាក់ទុកក្នុងហិបទៅចងកឲ្យបុរសនោះ ៗ លុះកាលណានាងចងរួចស្រេចហើយ បុរសរូបស្អាតក៏ក្លាយខ្លួនក្លាយទៅជាសត្វសេកមួយយ៉ាងល្អពណ៌ខៀវលាយលឿង មានទាំងកន្ទុក

មួយ ពណ៌ផ្កាកុឡាបយ៉ាងស្រស់ផង ។ សត្វនេះទទះស្លាបមួយស្របក់ បន្ទិលខ្លួនហាក់ដូចជាសូមលាគេកល់គ្នា ហើយហើរកាត់តម្រង់ទៅស្រុកកំណើតរបស់ខ្លួនវិញ ។

សេកលុះហើរយូរទៅ ក៏បានទៅដល់សួនច្បារស្ដេចមួយ ហើយបានទំនៅលើមែកឈើដែលមានសន្លឹកជាច្រើននៅជិតស្រះមួយតូច ។ សត្វសេកបង់សម្រាកខ្លួននៅទីនោះចំនួនត្រឹមតែបីម៉ោងទេ ប៉ុន្តែដោយសារម្លប់ឈើត្រជាក់ល្អផង ដោយសារឃើញសត្វស្លាបឯទៀតច្រើនស៊ីផ្លែឈើយ៉ាងសប្បាយក្នុងទីសួននោះផង បក្សាក៏ភ្លេចនឹកនាដល់គោលបំណងនៃដំណើររបស់ខ្លួន ។ បក្សាក៏តាំងទីលំនៅ ។ ទីនោះយ៉ាងក្សេមក្សាន្តជាទីបំផុត ហើយលែងនឹកនាដល់បងប្អូនឪពុកម្ដាយប្រពន្ធកូនទាំងអស់ ដែលនឹកស្មានថាអ្នកស្លាប់បាត់បង់ជីវិតទៅហើយ ។

មានថ្ងៃមួយ នាយសួនច្បារបានយកកញ្ច្រែងដែលដាក់ផ្កានឹងផ្លែឈើទៅថ្វាយស្ដេច ។ ព្រះករុណាក៏ទ្រង់មានព្រះរាជឱង្ការថា "នៃនាយសួន! កាលពីមុន ផ្កានឹងផ្លែឈើដែលឯងយកមកឲ្យអញសុទ្ធតែល្អទាំងអស់ ចុះហេតុអ្វីបានជាឥឡូវនេះខុសពីដើមម្ល៉េះ អញឃើញប្លែកចំនួនពីរបីថ្ងៃមកហើយ ។

កណ្ឌទី ៣

អ្នកឧកញ៉ាវិបុលរាជសេនា នូ-កន ប្រែរៀបរៀង

(តមក)

> រឿងសាមកុកទុកជាយុទ្ធសាស្ត្រ
> អ្នករាជវៃឆ្លាតបើបានអាន
> នឹងបេះឧបាយកលបំណាន
> ទាំងមានសន្តានស្នេហាជាតិ ។

លីប៉ូស៊ុះប្រញាប់ទៅឱបនាងតៀវសៀនជាប់ហើយយំថា សេចក្ដីទៀងត្រង់សុចរិតនឹងសេចក្ដីស្នេហ៍ស្រឡាញ់របស់ប្អូននោះបងបានឃើញច្បាស់ណាស់ហើយ តែថាមានអកុសលមកជំទាស់ ទើបយើងមិនបានដឹងសុខទុក្ខគ្នា ។ នាងតៀវសៀនតបថា ទំរាំដែលនឹងខំទ្រាំទ្រនានខ្លួនក្នុងជាតិនេះ មានតែសេចក្ដីលំបាកព្រួយទ្រូងឡើងទៀត ព្រោះមានកម្មតាមមកទាន់ជាតិនេះបុណ្យរាសនាតិចណាស់ ទើបព្រាត់ប្រាសមិនឲ្យជួបគ្នាជាស្វាមីភរិយា នឹងរស់នៅថ្វីឲ្យវេទនាសូមលាអ្នកស្លាប់ហើយ ជាតិក្រោយសូមតាប់កំណើតឲ្យកើតមកជួបជាភរិយាអ្នក នឹងបានប្រណិបត៌ន៍ឲ្យអស់ចិត្តដែលស្រឡាញ់ ។ លីប៉ូឆ្លើយតបថា ប្អូននឹងមកធ្វើខ្លួនឲ្យ

ស្តាប់មុនឈឺនោះមិនគួរសោះ នាងចាំស្តាប់ពាក្យបងសិនចុះ កូនជាតិនេះ បើបងមិនបានខ្លួនប្អូនជាភរិយាទេ បងក៏មិនសូវនៅរស់ជាកូនប្រុសតទៅទៀត ៗ នាងតៀវសៀនតបថា តាំងពីខ្ញុំទ្រាំលំបាករៀងមកបាន ១ ខែហើយ អ្នកអើយទុក្ខក្នុងទ្រូងខ្ញុំតែត្រឹម ១ ថ្ងៃវិស័យដូចទុក្ខកន្លះឆ្នាំ បើភាណិតទ្រូងខ្ញុំឲ្យបាននៅរស់ធ្វើជាភរិយាអ្នក ត្រូវគិតដូចម្តេចឲ្យស្រេចដោយស្រួលទៅចុះ ៗ លីប៉ោឆ្លើយថា បងតាមតាំងតុះចូលទៅក្នុងវាំង ដល់មានឱកាសស្រួលបានជាត្រឡប់ចូលមករកប្អូន មិនបានប្រាប់តាំងតុះថាទៅណាទេ ឥឡូវនេះនៅបារម្ភក្រែងតាំងតុះរកមិនឃើញខឹងសង្ស័យ បើដូច្នេះបងសូមលាប្អូនទៅសិនចុះ ៗ នាងតៀវសៀនតបថា បើអ្នកខ្លាចអាសត្រូវកញ្ចាស់ហើយ អ្នកប្រហែលមិនបានឃើញមុខខ្ញុំទៀតឡើយ ៗ លីប៉ោឆ្លើយថា សូមឲ្យប្អូនបង្អង់បន្តិចចុះ ចាំឲ្យបងទៅត្រិះរិះគិតសិន ៗ នាងតៀវសៀនថ្លែងតបថា "ខ្ញុំបានឮគេក្តីឈ្មោះអ្នកល្បីល្បាញខ្លាំងណាស់ សូម្បីតែឈ្មោះក៏ដូចផ្គររន្ទះ ខ្ញុំឮឈ្មោះច្បាស់មានតែយកដៃខ្ទប់ត្រចៀកដកឃ ដោយការខ្លាចអំណាចលោក ព្រោះថាអ្នកខ្លាំងពូកែក្នុងការសង្គ្រាមនឹងរកអ្នកឯណាត្រឹមស្មើគ្មាន ឥឡូវខ្ញុំបានឃើញបានស្តាប់វាចារបស់អ្នកមិនសមដូចពាក្យឮសោះ បើនឹងពិគ្រោះមើលទៅឃើញថាអ្នកជាមនុស្សខ្លាច សូម្បីតែត្រឹមអំណាចតាំងតុះប៉ុណ្ណេះខ្លាចណាស់ទៅហើយ បើដូច្នេះហើយនឹងគិតការអ្វីបាន"

ថាហើយក៏ធ្វើជាខ្ញាយ៉ាះខ្វះងារដៃពីលីប៉ោចេញ ហើយស្ទុះទៅទីង លោតទឹកសម្លាប់ ៗ លីប៉ោទឹកភ្លូចចិត្តណាស់ បោះបោលខ្លួនចេញពីដៃ ហើយស្ទុះទៅឱបត្រកងនាងគៀវសៀនដាក់លើភ្លៅ ហើយនិយាយលួងលោមថាក់ថ្នមនាងជាយូរណាស់ ៗ

ចំណែកខាងតាំងតុះកាលដែលកំពុងអង្គុយគាល់ព្រះចៅហៀនតេនោះដល់គ្រឡេកមើលទៅគេលីប៉ោពុំឃើញក៏ពិតគាល់ក្នុងចិត្ត ៗ ទទួលស្តេចចូលទៅខាងក្នុង តាំងតុះឡើងជើស្ទូតមកផ្ទះជាប្រញាប់ស្រាប់តែឃើញសេះលីប៉ោចងទុកនៅមុខផ្ទះ ក៏លេះលោំងឡើងទៅដល់ទីដំណេកគ្រឡេកកេគនាងគៀវសៀនពុំឃើញ សួរពួកស្រីទាំងពួងៗ ដំរាបថានាងចុះទៅមើលសួនផ្កា ៗ តាំងតុះភ័យត្រាទឹកថា "ប្រហែលអាលីប៉ោទៅជួបគ្នាទេដឹង" ហើយប្រឹងចុះដើរទៅតាមមើលដល់សួនឧទ្យាន ៗ

ឯនាងគៀវសៀនបានគ្រឡេកទៅឃើញតាំងតុះចុះទៅដល់មាត់ទ្វារ ធ្វើជាមាយាស្ទុះទៅទីងលោតទឹកសម្លាប់ ៗ លីប៉ោក៏ស្ទុះទៅចាប់ឱបចាប់ពនាងឡើងមកវិញ, តាំងតុះដើរលឿនលេញទៅដល់ត្រែអង្គុយក្នុងសួនឃើញលីប៉ោឱបនាងគៀវសៀនខាប់ បេះប្រឡេះដៃចេញ. តាំងតុះនោះមិញក៏មានសេចក្តីក្តៅខ្លាំង ព្រោះមិនដឹងកលមាយាស្រីក៏ស្រែកខ្ទរខ្ទាំងថា ម៉ែអាលីប៉ោអាចោរក្បាលអាក្រក់ហ៊ានមកចក់លួចថើមអញ ៗ លីប៉ោងាកចេញមកមើលឃើញច្បាស់ជាតាំងតុះ ក៏ភ្ញាក់ខ្លួនដូចជាគេ

កន្ត្រាក់ ស្ទុះបោលខ្លួនដែលដាក់លើគ្រែម៉ឺម្មារត់ទៅ ។ តាំងគុះស្ទុះចាប់បានខ្លួននៅលើគ្រែ រៃរដេញតាមប្រកិតទៅផុតមាត់ទ្វារ ។ លីយូឃើញហើយក៏ស្ទុះទៅកំឯកប៉ះពារលើតាំងគុះ។ ដួលសន្លប់នៅទីនោះ ។ លីយូក៏ស្ទុះទៅក្រាហ៍លើកឡើងនាំទៅដាក់លើផ្ទះ, លុះដល់តាំងគុះដឹងស្មារតីសួរលីយូថា អ្នករត់មកមានការអ្វី? ។ លីយូឆ្លើយថាខ្ញុំបាទចេញតាមលោកមកពីគាល់ដល់ទ្វារផ្ទះ គិតទឹងលាលោកត្រឡប់ទៅវិញ ស្រាប់តែឃើញលីប៉ោរត់ចេញទៅស្រែកថា «មហាខបក់ដដេញកាប់សម្លាប់ហើយ» ខ្ញុំបាទរត់ចេញមកបង្ខឹងឃាត់លោក ទទួលលោករត់ចេញមកទង្គិចខឹង ខ្ញុំបាទដួលទៅ ខ្ញុំបាទសូមអភ័យទោសលោកចុះ ។ តាំងគុះនិយាយប្រាប់លីយូថា អាលីប៉ោនោះជាមនុស្សអកតញ្ញូណាស់, បង់កំឡាំងសោះដែលយើងចិញ្ចឹមវាជាបុត្រ គួរប្តូរមកលួចហុតឈាមយើង គឺវាមកលួចឱបក្រសោបនាងគៀវសៀនក្នុងវិស្សនផ្កា . យើងទឹងតាមសម្លាប់វាចេញទើបអស់សេចក្តីទោម្នេញក្នុងចិត្ត ។

លីយូឆ្លើយថា លោកខឹងសម្លាប់លីប៉ោចេញនោះមិនគួរទេ ខ្ញុំបាទសូមនាំសេចក្តីមកប្រៀបផ្ទូនលោកស្តាប់: កាលព្រះចៅឆសង់ឡេងផងដំណើងថា ស្តេចនគរ ១ មានកូនក្រមុំល្អណាស់បានបាត់ឲ្យគេចូលដណ្តឹង, ស្តេចនគរនោះមិនព្រមថ្វាយ, ព្រះចៅឆសង់អង្រឹងខ្ញាល់ ទើបប្រើចៅ-យ៉ែងទាហានឯកលើកពលទៅវាយយកស្រុកនោះបាន, ចៅយ៉ែងក៏នាំ

យកកូនក្រមុំនោះទៅថ្វាយព្រះចៅឧសង់អង់ៗ មានព្រះបន្ទូលទឹងទៀវ-
យ៉ងថា អ្នកទៅរកយកស្រុកឋានដឹងយកខាងនេះមកថ្វាយយើងៗ មិន
ត្រូវទឹងត្រេកអរទទួលយកទេ គួរតែអ្នកយកទុកធ្វើជាភរិយាចុះ ស្តេច
លើកនាងនោះឲ្យជាភរិយាទៀវយ៉ងតាមមានគុណបំណាច់ ទៀវយ៉ងមាន
សេចក្តីត្រេកអរគិតកតញ្ញូដល់ព្រះចៅឧសង់អង់; លុះយូរមកមានសឹក
លើកមកឡោមព័ទ្ធទីព្រះនគរជុំវិញ ស្តេចទ្រង់ព្រួយព្រះហឫទ័យខ្លាំង
ណាស់ ព្រោះគ្មាននរណាទឹងយកអាសាចេញច្បាំងទឹងបច្ចាមិត្របាន
ទៀវយ៉ងមានសេចក្តីភក្តីដល់ព្រះចៅផែនដីណាស់ ក៏ទទួលអាសាចេញ
ច្បាំងបង្ក្រាបសត្រូវបាន: ឯលីប៉ោជាទាហានឯករបស់លោក ហើយ
លោកទទួលចិញ្ចឹមជាបុត្រធម៌ពេញមុខ គួរតែលោកទំនុកបំរុងបំពេញ
ចិត្តលីប៉ោតាមប្រាថ្នា ដែលលោកនឹងមកទាំងខាស្រីម្នាក់ឲ្យខូចការជា
ប្រយោជន៍ដ៏ល្អតទៅមុខនោះមិនគួរសោះ ហេតុនេះខ្ញុំបាទសុំឲ្យលោក
លើកនាងតៀវសៀនឲ្យទៅធ្វើជាភរិយាលីប៉ោចុះទើបគួរ លីប៉ោនឹងមាន
ចិត្តភក្តីដល់លោក ៗ

តាំងតុះតបថា ដែលអ្នកថាទាំងនេះត្រូវណាស់ តែសុំបង្អង់ឲ្យយើង
ត្រិះរិះបន្តិចទៅសិន, លីយូក៏វិលត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ ៗ កាលតាំងតុះ
នឹងលីយូកំពុងនិយាយគ្នានោះ នាងតៀវសៀនមកលបស្តាប់ជាប់នៅ
ជញ្ជាំង លុះលីយូត្រឡប់ទៅហើយ តាំងតុះចូលទៅសួរនាងតៀវសៀន

ថា ឯងនឹងលីប៉ោសហាយនឹងគ្នាប៉ុះ ។ នាងគៀវសៀនឮដូច្នោះយំខ្សឹកខ្សួលហើយស្រែកឡើងជំរាបតាំងគុះថា កាលពីព្រឹកមិញនេះខ្ញុំម្ចាស់ចុះទៅបេះផ្កាក្នុងសួន មិនដឹងខ្លួនថាលីប៉ោលបចូលទៅរកខ្ញុំ ៗ ក៏ស្រែកឃើញលីប៉ោកាន់ខ្លួននៅផង ខ្ញុំម្ចាស់ភ័យណាស់ស្ទុះចៀសទៅ លីប៉ោតាមទៅជិតខ្ញុំម្ចាស់ហើយនិយាយថា ខ្ញុំជាកូនមហាឧបរាជ ខ្លួនអ្នកជាភរិយាមហាឧបរាជ នឹងខ្លាចខ្ញុំធ្វី ឈប់និយាយគ្នាសិន លីប៉ោក៏ស្ទុះទៅសង្កិនចាប់ខ្ញុំម្ចាស់ទាំងអំណាច ខ្ញុំម្ចាស់ដេរថាក៏វាមិនស្ដាប់ រិតតែឱបក្រសោបខ្លួនខ្ញុំម្ចាស់ ៗ ខឹងពេកណាស់ ស្ទុះទៅប្រាវត្តនឹងលោតទឹកសម្លាប់ វាស្ទុះទៅត្រកងចាប់ពខ្ញុំម្ចាស់មកវិញ ទទួលលោកអញ្ជើញទៅទាន់ កុំអីលីប៉ោវាធ្វើទុក្ខទោសខ្ញុំយ៉ាងណាមិនដឹង ខ្ញុំម្ចាស់នឹកខឹងណាស់ដែលលីប៉ោធ្វើឲ្យអាប់យសដូច្នេះ ។

តាំងគុះបានស្ដាប់ហើយឆ្លើយតបថា លីប៉ោនោះវាមានសេចក្ដីស្នេហ៍ស្រឡាញ់នាងខ្លាំងណាស់ យើងនឹងលើកនាងឲ្យជាភរិយាវាចុះ ។ នាងគៀវសៀនបានស្ដាប់ដូច្នោះ ក៏ត្រឡប់ធ្វើជាភ្ញាក់ខ្លួន ហើយក៏ក្រួនវិយោគសោកាថា "ខ្ញុំម្ចាស់ជាស្រីមានសេចក្ដីឧស្សាហ៍រក្សាកេរ្ដិ៍ឈ្មោះតាំងពីតូចមក ដល់លោកយកមកធ្វើជាភរិយា ទោះបីមិនពេញជាបឋមភរិយាក្ដីណា ក៏បាក់ដូចជាមាតាលីប៉ោប្រាកដ ដែលលោកនឹងលើកខ្ញុំម្ចាស់ឲ្យទៅជាភរិយាលីប៉ោជាបុត្រលោកវិញនោះ លោកនឹងឲ្យខ្ញុំទៅយកប៉ុរ

ព្រាវលោកក្រៅផ្ទះល្អជាងជាង   ខ្ញុំម្ចាស់មិនព្រមយកលីប៉ោសោះឡើយ ទេមាដូចលោកគួរប្រើគ្រោកហើយយកទឹកភ្នៅទៅលាបឲ្យខូចពណ៌សម្បុរទៅដូច្នោះ ខ្ញុំម្ចាស់មានសេចក្តីភាប់យសណាស់ ដែលនឹងបំរុងជីវិតឲ្យរស់នៅមើលមុខគេតទៅមិនបាន"   ថាហើយធ្វើជាក្រោកឡើងទាញយកគ្រឹះដែលនៅប្រហុនខ្នងនោះមកចំងការកសម្លាប់ ។ តាំងតុះស្ទុះទៅចាប់ដណ្តើមយកគ្រឹះពីដៃបាន ហើយលួងលោមថា ដែលបងថាទាំងនេះជាពាក្យចំអកឡកបញ្ឆោតលេងទេ ។ នាងតៀវសៀនទុនជប់ក្រាបទុបបាទជើងតាំងតុះហើយសោកាថា ការដែលកើតហេតុទាំងនេះក៏ព្រោះតែល័យូស្រឡាញ់លីប៉ោ"   ទើបនាំបង្កហេតុឲ្យលោកលើកខ្ញុំម្ចាស់ទៅធ្វើជាភរិយាលីប៉ោដូច្នេះ   ខ្ញុំឃើញថាល័យូមិនមែនស្រឡាញ់លោកដោយស្មោះត្រង់   ហើយមិនមែនករុណាខ្ញុំម្ចាស់សោះ ។ តាំងតុះតបថាដែលល័យូនិយាយដូចម្តេចៗនោះ   បងមិនបានជឿពាក្យវាទេ ។ នាងតៀវសៀនជំរាបថា   ខ្ញុំម្ចាស់ដែលនឹងនៅក្នុងវាំងនេះតទៅ គង់តែលីប៉ោនឹងមកធ្វើអន្តរាយដល់ខ្ញុំម្ចាស់ប្រាកដ   ខ្ញុំម្ចាស់ក៏គង់តែបានសេចក្តីអាស្រូវកាសខ្មាសគេជាងនេះទៅទៀត   ហេតុនេះសូមលោកអញ្ជើញទៅនៅឯមីគ្រុងថ្មី   ទើបបានខ្ញុំម្ចាស់អស់ភ័យបារម្ភតទៅ ។ តាំងតុះក៏យល់ឃើញត្រូវទើបនិយាយថា ចាំដល់ព្រឹកស្អែកសុំយើងលើកទៅ ។

លុះដល់វេលាព្រឹកឡើង ល័យូចូលទៅជំរាបតាំងតុះថា ថ្ងៃនេះល្អហើយ សុំឲ្យលោកលើកនាងតៀវសៀនឲ្យជាភរិយាលីប៉ោចុះ ។ តាំង

តុះតបថា លីប៉ោជាកូនចិញ្ចឹមរបស់យើង នាងគៀវសៀនជាភរិយានៃយើងដែរ បើនឹងលើកឲ្យធ្វើជាភរិយាលីប៉ោដូច្នោះ យើញខុសនឹងទំនៀមទម្លាប់បុរាណ ដែលលីប៉ោបានជាធ្វើល្មើសដល់នាងគៀវសៀនឲ្យមានសេចក្តីអៀនខ្មាស នោះយើងក៏លើកទោសទោលទៅហើយ ការណ៍នេះសុំឲ្យអ្នកទៅប្រាប់លីប៉ោចុះ ។ លីយូតបថា ដែលលោកមិនព្រមស្តាប់ពាក្យខ្ញុំបាទនោះ ការណ៍ដែលគិតទុកទាំងប៉ុន្មានគង់នឹងអន្តរធានព្រោះស្រីម្នាក់នេះ ។ តាំងតុះបានស្តាប់ក៏ខឹងខ្លាំងណាស់តបថា អ្នកនៅទទូចឲ្យយើងលើកភរិយាឲ្យលីប៉ោនោះ យើងមិនស្តាប់ពាក្យអ្នកទេ បើអ្នកមានចិត្តស្រឡាញ់លីប៉ោ ចូរអ្នកលើកភរិយារបស់អ្នកឲ្យលីប៉ោចុះ ពីថ្ងៃនេះតទៅកុំឲ្យនរណាយករឿងនេះមកនិយាយដដែលទៀត បើនរណាមិនស្តាប់យើងនឹងបង្គាប់ឲ្យកាត់ក្បាលចេញ ។ លីយូបានឮដូច្នោះក៏លាក្រោកដើរចេញទៅ ហើយនិយាយប្រាប់សេនាដែលចូលទៅរកតាំងតុះនោះថា “យើងទាំងឡាយនឹងបានសេចក្តីវិនាសអន្តរាយព្រោះមេគៀវ-សៀនម្នាក់នេះជាប្រាកដហើយ” និយាយហើយលីយូក៏ត្រឡប់ទៅផ្ទះ ។

ក្រោយនោះតាំងតុះឲ្យរៀបចាត់ចែងសេនាទាហាន ហើយនាំនាងគៀវសៀនឡើងរថទៅនៅក្រុងប៊្មី. បណ្តានាហ្មឺនសព្វមុខមន្ត្រីតូចធំក៏តាមជូនដំណើរតាំងតុះទៅដល់ទ្វារស្រុក. ឯនាងគៀវសៀនដែលអង្គុយលើរថ លុះក្រឡេកទៅឃើញលីប៉ោឈរនៅជាមួយនឹងពួកនាហ្មឺនក្បែរផ្លូវ

នាងក៏សំឡឹងមើលទៅប្រែងក្តុលីប៉ោធ្វើជាទុក្ខព្រួយសោក, លីប៉ោឃើញ
ផ្ទះធ្លាះកើតទោមនស្សក្រៅក្លាជាទុក្ខ ប្រឹងឈរមើលទាល់តែផុតកន្ទុយ
ភ្នែកហើយដកដង្ហើមធំ ។ អង់អ៊ុនឃើញលីប៉ោដើរចូលទៅចាប់ដៃហើយ
សួរថា មហាឧបាសកចេញទៅហើយ ខ្លួនអ្នកមានកង្វល់អ្វីបានជាមិនទៅ
តាម? ។ អង់អ៊ុននិយាយថា ខ្លួនខ្ញុំមិនស្រួលសប្បាយជាយូរថ្ងៃហើយ
ទើបបានជាខានមកជួបអ្នកនឹងមហាឧបាសក ថ្ងៃនេះព្រោះគេនិយាយថា មហា-
ឧបាសកទៅទៅនៅក្រុងជី ខ្ញុំខំប្រឹងមកដើម្បីជូនដំណើរលោក ឥឡូវឃើញ
ទឹកមុខអ្នកមិនសប្បាយ តើអ្នកមានសេចក្តីទុក្ខព្រួយពីការអ្វី? ។ លីប៉ោ
តបថា ដែលខ្ញុំមានសេចក្តីទុក្ខក្តៅក្រហាយទាំងម៉្លេះនេះ ពីព្រោះតែនាង
តៀវសៀនជាកូនលោក ។ អង់អ៊ុនភ្លេងសួរធ្វើបែបមិនដឹងថា មហា-
ឧបាសកមិនទាន់រៀបការនាងតៀវសៀនឲ្យអ្នកទេឬ? ។ លីប៉ោតបថា
រៀបការឯណា ហើយយកទៅទុកជាកិរិយាទៅហើយ ។ អង់អ៊ុនធ្វើ
ជាភ្ញាក់ស្រឡាំងកាំងហើយថា ដែលអ្នកនិយាយនេះខ្ញុំមិនទាន់ជឿផង
សោះ មហាឧបាសកនោះនឹងហានធ្វើដូច្នោះឬ? ។ លីប៉ោក៏នាំដំណើរតាំង
ពីដើមហេតុរបស់បុងឲ្យអង់អ៊ុនស្តាប់គ្រប់ប្រការ ។ អង់អ៊ុនស្តាប់ហើយ
ក៏ពោលទ្រហោះដែលហើយថា "ដែលមហាឧបាសកធ្វើដូច្នេះឧបមាដូចសត្វ
តិរច្ឆានពេកក្រៃណាស់ និយាយហើយក៏នាំលីប៉ោទៅផ្ទះ ឲ្យរៀបភោជ-
នាហារអញ្ជើញលីប៉ោបរិភោគផឹកស្រា, អង់អ៊ុននិយាយថា តាំងតុះធ្វើ

ការអាក្រក់ដល់កូនខ្ញុំដែលជាភរិយាអ្នក។ ទើបខ្ញុំក៏បានសេចក្ដីអាស្រូវគាស ខ្មាសគេណាស់ តែថាខ្លួនខ្ញុំនេះចាស់ជរាហើយ ជីវិតគង់នៅប៉ុន្មានថ្ងៃ ខ្ញុំគិតអាណិតតែខ្លួនអ្នកដែលនៅក្មេង ព្រោះសព្វថ្ងៃមានមនុស្សក្នុងព្រះនគរសរសើរពេបអានអ្នកថា មានថ្វីដៃខ្លាំងពូកែ ដែលតាំងគុះធ្វើអ្នកបាន ដូច្នេះ មនុស្សទាំងអស់គង់គ្នះតិះដៀលថា អ្នកជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅខ្លាចវិញ ។ លីប៉ោបានឮដូច្នោះខឹងណាស់ យកដៃទះគេបក្រហើយថា ដែលអាតាំងគុះរាធ្វើខ្ញុំដល់ទីនេះ ខ្ញុំត្រូវសងសឹករាឲ្យបាន ។ អង់អ៊ុនបានឮធ្វើជាយកដៃខ្ទប់មាត់លីប៉ោហើយឃាត់ហាមថា អ្នកកុំពោលពាក្យដូច្នោះ ក្រែងនាំខ្ញុំឲ្យខុសមានទោសទៅផង ។ លីប៉ោឆ្លើយថាខ្លួនខ្ញុំកើតមកជាប្រុសតែម្ដងសំគាល់ថា ខ្លួនមានថ្វីដៃខ្លាំងពូកែ មិនត្រូវនៅក្រោមបង្គាប់អ្នកណា ។ អង់អ៊ុនតបថា គំនិតបេះដូងនឹងថ្វីដៃនៃអ្នកនោះ មិនគួរនៅក្រោមអំណាចឲ្យតាំងគុះប្រើប្រាស់សោះ ឧបមាដូចជាកែវមានដម្លៃបានទៅដៃពានរកាន់ ។

លីប៉ោឆ្លើយថា ខ្ញុំមានសេចក្ដីតូចចិត្តពេក គិតនឹងសម្លាប់អាសត្រូវកញ្ចាស់ឲ្យបានជាង ១ វែងឆ្ងាយមកហើយ តែគិតពារែកសង្កត់ចិត្ត ព្រោះបានជាហៅរាជាបិតា បើនឹងសម្លាប់ចេញវេលាណា ខ្លាចគេគរហានិន្ទាបាន ។

ព្រះរាជពង្សាវតារប្រទេសកម្ពុជា

ភាគទី ២

សម័យឧដុង្គ

អ្នកឧកញ៉ាទេពពិទូរ ឈឹម-ក្រសេម រៀបរៀង

(តទៅ)

និយាយអំពីព្រះបាទបរមរាជាទី ៣ កាលទ្រង់ជ្រាបថាព្រះមហានគរធ្លាក់ទៅក្នុងកណ្ដាប់ដៃបច្ចាមិត្រហើយ ទ្រង់ក៏បង្អង់ការដែលនឹងត្រឡប់ព្រះនគរ ស្ដេចគង់នៅក្រុងស្រីអយុធ្យាជាមួយព្រះអាទិត្យវង្ស រហូតមកដល់ឆ្នាំ ព.ស. ១៦៣២ គ.ស. ១០៨៩ ក៏សោយទិវង្គតនៅទីនោះ ៗ រាជបណ្ឌិតថ្វាយព្រះនាមព្រះបរមសពថា "ព្រះបាទសទា-សិវបទ" ៗ ទ្រង់គ្មានព្រះរាជឱរសទទួលរាជសម្បត្តិស្នងព្រះអង្គទេ ៗ

កាលព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី ៦ ទ្រង់ជ្រាបដំណឹងថា ស្ដេចសោយទិវង្គតហើយ ក៏ត្រាស់ប្រើរាជបុរសជាច្រើននាក់ ព្រមដោយគជេន្ទ្រយានឲ្យទៅអញ្ជើញព្រះបរមអដ្ឋិ នឹងព្រះរាជនីជយរាជចូឆាមណីត្រឡប់ព្រះនគរវិញ ៗ

ចំណែកព្រះអាទិត្យវង្ស មហាឧបរាជ, កាលព្រះនាងជយរាជចូឆាមណី នឹងស្ដេចត្រឡប់ព្រះនគរ, បានក្រាបទូលសុំព្រះកែវមរកតទុកធ្វើសក្ការបូជា ៗ ព្រះនាងទ្រង់ទើសទាល់ព្រះហឫទ័យ ក៏ទ្រង់ព្រះរាជទាន

តាមសុំ ៗ ព្រះអាទិត្យវង្សទ្រង់អរណាស់ ទ្រង់ក៏ធ្វើពិធីសម្ពោធជាឧឡារិកអស់ការៈ ៧ ថ្ងៃ ៧ យប់ ៗ ព្រះកែវមរកតបានស្ដេចមកស្ថិតនៅក្នុងក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ ពីក្នុងឆ្នាំ ព. ស. ១៥៩៦ ដល់ឆ្នាំ ១៦២៣ រួមជា ២៧ ឆ្នាំ ទើបស្ដេចទៅស្ថិតនៅក្រុងស្រីអយុធ្យានឹងក្រុងកំពែងពេជ្រ ដ៏ជាបច្ចន្តរដ្ឋរបស់ប្រទេសកម្ពុជា អស់កាលជាយូរឆ្នាំតមកទៀត ហើយទើបស្ដេចចេញផុតពីដែនខ្មែរ ទៅស្ថិតនៅទីដទៃ ដូចជានឹងមានអធិប្បាយតទៅខាងមុខ ៗ

ព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦

ព. ស. ១៦២៤-១៦៥០ គ. ស. ១០៨០-១១០៧

កាលព្រះបាទហសិវរ្ម័នទី ៣ ស្ដេចចេញចាកព្រះរាជធានីទៅគង់ឯក្រុងស្រីអយុធ្យាហើយ ព្រះរាជធានីក៏ចំហ គ្មានរាជការកាន់កាប់ដូចពោលហើយ ជាឱកាសឲ្យអ្នកលោកយសចបើងចង់ឡើងគ្រងរាជ-បល្ល័ង្កដែលទំនេរនោះ ៗ

ពិតដូច្នេះ ប្រាកដតាមប្រវត្តិសាស្ត្រថា ក្នុងគ្រានោះ មានបុរស ១ នាក់ដែលគេមិនស្គាល់ឈ្មោះនិងត្រកូល និងព្រាហ្មណ៍ ១ នាក់ទៀត ជាអ្នកលោភលាភយសហួសរាំសនា បានរួបរួមសេនារេហ៍ពលបានជាច្រើនហើយ ទៅតាំងទីសំណាក់នៅខាងជើងភ្នំដងរែក ដោយសញ្ញេតខាបម្រុងនឹងលើកមកលុកយកក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ តែគ្រោះជាដោយ

វេលានោះ មានព្រះរាជវង្ស ១ អង្គព្រះនាមជយវ័ន្ទ កាលទ្រង់ជ្រាបករណីនេះហើយ ក៏ទ្រង់ស្រូតប្រមូលសេនាទាហានបានល្មមហើយក៏ស្ដេចលើកចូលទៅឈរកាន់កាប់ក្រុងស្រីយសោធរបុរៈបានមុនបច្ចាមិត្រ, លំដាប់នោះ ទ្រង់ក៏លើកទ័ពទៅកំចាត់អ្នកបះបោរនោះបង់ ហើយស្ដេចលើកទ័ពត្រឡប់ព្រះនគរ ហើយទ្រង់ក៏ចាប់ត្រួតត្រាការផែនដី តែទំនងនៅក្នុងឋានៈជាបណ្ដោះអាសន្ន ។

ស្ថានការណ៍នៃការគ្រប់គ្រងផែនដីក្នុងពេលនោះ នៅក្នុងផ្លូវចង្អៀតទីងដោះស្រាយ ដោយមានបញ្ហាថា គួរនឹងទៅក្រាបទូលអញ្ជើញព្រះបាទមហាសិរិវ័ន្ទទី ៣ ឲ្យស្ដេចមកគ្រងរាជសម្បត្តិវិញ ឬមួយនឹងអញ្ជើញព្រះជយវ័ន្ទឲ្យឡើងគ្រងរាជសម្បត្តិតែម្ដង ។ តាមយោបល់ភាគច្រើនថា ព្រះបាទមហាសិរិវ័ន្ទ ពិតមែនតែទ្រង់នៅក្នុងឋានៈជាព្រះរាជាម្ចាស់ផែនដី តែវេលានេះស្ដេចចេញទៅគង់នៅឯបច្ចន្តរដ្ឋទៅហើយតាំងទ្រង់ព្រះជរាទុព្វលភាពណាស់ទៅហើយផង តាំងទ្រង់ខ្សោយព្រះសមត្ថភាពៈណាស់ទៅហើយផង ពុំគួរនឹងស្ដេចត្រឡប់មកគ្រប់គ្រងផែនដី ក្នុងពេលដែលមានអាសន្នជាមហាទឹកនេះទេ គួរតែថ្វាយរាជសម្បត្តិទៅព្រះជយវ័ន្ទតែម្ដងទៅ ទើបអាចគ្រប់គ្រងផែនដីបាន ។

ដោយយោបល់នេះ រាជសម្បត្តិទើបបានទៅព្រះជយវ័ន្ទ ។ ទ្រង់ឲ្យប្រកាសធ្វើព្រះរាជពិធីបរមរាជាភិសេក ក្នុង ព. ស. ១៦២៤ នោះ ។

ក្នុងគ្រានោះ ប្រទេសកម្ពុជាមានព្រះរាជាជាម្ចាស់ផែនដីតែអង្គស្ងួន តែព្រះបាទហស៌វរ្ម័នទ្រង់អស់អំណាចទៅហើយ ។ ព្រះជយវរ្ម័នអង្គនេះជាឱរសទី ២ របស់ព្រះហិរណ្យវរ្ម័ន និងព្រះនាង ហិរណ្យលក្ស្មី ទ្រង់បានឡើងគ្រងពិភពដោយអំណាចកំឡាំងអាវុធ មានព្រះបរមនាមថាព្រះបាទជយវរ្ម័ន រាប់ជាទី ៦ ។ ស្ដេចគង់នៅក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ, ទ្រង់មានព្រះអគ្គមហេសីព្រះនាមដូចម្ដេចមិនប្រាកដ, ព្រះរាជឱរសព្រះរាជធីតានោះទ្រង់គ្មានសោះទេ ។

ព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦ នេះ ត្រូវរាប់ជាវង្សថ្មី, ព្រះរាជវង្សដែលជាអំបូររបស់ព្រះអង្គ បានទទួលតំណរាជសន្តតិវង្សមកជាច្រើនព្រះអង្គរាប់ដល់រជ្ជកាលព្រះបាទស្រីសូរ្យវរ្ម័នទី ២ ដែលសោយរាជ្យប្រមាណក្នុង ព. ស. ១៨៣៨ – ១៨៥០ ជាទីបំផុត ។

ការផែនដី ការគ្រប់គ្រងផែនដីក្នុងរជ្ជកាលនេះមិនប្រាកដថាបានចំរើនយ៉ាងណា ។ ការព្រះសាសនាទ្រង់រាប់អានលទ្ធិសៃវ៍ មានរាជ-បុរោហិតធំនាម "កម្រតេងអញគុរុ ស្រីទិវាករបណ្ឌិត" ជាទីប្រឹក្សាការផែនដី និង ធ្វើពិធីផ្សេង ៗ ថ្វាយ ។ ការព្រះសាសនាក៏មិនប្រាកដថាទ្រង់បានសាងអ្វីជាសំខាន់ទុកទេ ។

និយាយពីជាតិថៃក្នុងប្រទេសខ្មែរ

ជាតិថៃ ឬ ហៅថា "សៀម" ជាជាតិមួយដែលដើមឡើយនៅក្នុងដែន

ហ៊ុនណាំ តែឥឡូវនេះ ទៅជាខេត្ត ១ របស់ចិន ។ ក្នុងវេងពុទ្ធសតវត្សទី ១៥ ទី ១៦ ត្រូវចិនលើកទ័ពមករុករានជាញឹកញយក៏បានប្រទេសទៅចិន ។ វេលានោះជនជាតិថៃភាគច្រើនទ្រាំនៅមិនបាន ក៏បោះបង់ស្រុកទេសរបស់ខ្លួននាំគ្នារត់សឹក ចុះមកអាស្រ័យនៅតាមជាយដែនប្រទេសកម្ពុជាភាគខាងលើ; ដោយចំពោះមានភាគច្រើនបានមកតាំងភូមិលំនៅ នៅត្រង់ខាងដើមទន្លេវិស្ណុដែលសៀមហៅថា "ម៉ែណាំចៅព្រះយ៉ា" នៅក្នុងអំណាចគ្រប់គ្រងរបស់រដ្ឋាភិបាលខ្មែរ, តែរដ្ឋាភិបាលខ្មែរ បានតាំងជាតិសៀមឲ្យជាមេគ្រប់គ្រងគ្នាផ្ទាល់ ដោយអន្លើ ៗ ទៅ ទំនងដូចជាតាំងមេចិនគ្រប់គ្រងពួកចិនក្នុងបច្ចុប្បន្ន ៗ ថៃនៅក្នុងអំណាចអារក្ខារបស់ខ្មែរ ដោយអាការយ៉ាងនេះមិនតិចជាង ៣០០ ឆ្នាំ ។

មកក្នុងសម័យ ១ ចាប់តាំងពីចុងរជ្ជកាលព្រះបាទហស៌វរ្ម័នទី ៣ ទៅទល់នឹងរជ្ជកាលព្រះបាទសូរ្យវរ្ម័នទី ២ ប្រទេសកម្ពុជាមានការណ៍បះបោរចលាចលជាញឹកញយ ដោយក្សត្រិយ៍អ្នកគ្រងពិភពក្នុងសម័យនោះខ្សោយព្រះតេជានុភាព មិនអាចនឹងកម្រាបការបះបោរឲ្យរាបទាបទៅបានដោយងាយ ៗ មកក្នុងសម័យ ព.ស. ១៦៤០ ក្នុងចុងរជ្ជកាលព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦ ជាពេលដែលមានការបះបោរដូចពោលហើយ វេលានោះ មានបុរស ១ នាក់ជាតិសៀមឈ្មោះ ព្រហ្មកដ ជាបុត្រឈ្មោះ ពន្លកជ មានផ្តើមតាំងខ្លួនជាក្សត្រិយ៍គ្រប់គ្រងពួកថៃ នៅមណ្ឌល

យោធកងៀនសែនក្នុងខែត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ ព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦ ទ្រង់រវល់តែកម្រាបអសន្តិសុខខាងក្នុងព្រះនគរនិងការពាររាជបល្ល័ង្កឲ្យគង់នៅសិននោះ ទើបជាឱកាសឲ្យព្រះព្រហ្មរាជតាំងខ្លួនឡើងបាន ហេតុមកអស់វេលាជាច្រើនឆ្នាំ, ដល់ទៅក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទសូរ្យវរ្ម័នទី ២ ទើបកម្រាបការបះបោរគ្រប់ទិសទាំងខាងក្នុង - ទាំងខាងក្រៅប្រទេសឲ្យរាបទាបទៅបាន ដូចជានឹងមានពោលជាថ្មីទៀតនៅខាងក្រោយ ។

ព្រះបាទជយវរ្ម័ន ទី ៦ ស្តេចសុគតនៅក្នុងរាជសម្បត្តិដល់ក្នុងឆ្នាំ ព.ស. ១៦៥០ ក៏សោយទិវង្គត រាជបណ្ឌិតថ្វាយព្រះនាម ព្រះបរមសពថា "ព្រះបាទបរមកៃវល្យបទ" ។

ព្រះបាទ ធរណេន្ទ្រវរ្ម័នទី ១

ព.ស. ១៦៥០-១៦៥៦, គ.ស. ១១០៧-១១១៣

កាលព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦ សោយទិវង្គតហើយ ព្រះអង្គគ្មានព្រះរាជឱរសនឹងទទួលរាជសម្បត្តិស្នងព្រះអង្គ, រាជបុរោហិតព្រមដោយគណៈសេនាបតី បានក្រាបទូលអញ្ជើញព្រះអង្គធរណេន្ទ្រវរ្ម័ន ដ៏ជាព្រះជេដ្ឋាធិរាជរបស់ព្រះបាទជយវរ្ម័នទី ៦ ដែលទ្រង់ព្រះជរាភាពណាស់ទៅហើយ នោះឲ្យឡើងគ្រងពិភពតមក, ក្នុងនាទដំបូងទ្រង់ប្រកែក ពុំព្រមទទួល, តែមកក្នុងទីបំផុត ដែលត្រូវទូលអង្វរណាស់ទៅ ក៏ទ្រង់ព្រមទទួលគ្រងរាជសម្បត្តិ ធ្វើពិធីបរមរាជាភិសេកនៅក្រុងស្រីយសោធរបុរៈ ។ (មាតា)

សាវតារវត្តកំពង់ចាចជាភម

នៅឃុំគោដ៏ ស្រុកកពង់ឆ្នាំង ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង

ព្រះវិន័យធរគណ ចៅអធិការវត្តនេះ រៀបរៀង

(រង្វាន់លេខ ៣)

ការណ៍ដែលនាំឲ្យកើតជាវត្តនេះឡើង អាស្រ័យហេតុ ២ ប្រការ·

១ – ដោយពួកឧបាសកឧបាសិកា នៅភូមិកំពង់ចាចិននេះមានចិត្តជ្រះថ្លានឹងព្រះពុទ្ធសាសនា ។

២ – ព្រោះភូមិនេះចាប់តាំងពីមានមនុស្សមកនៅ មិនទាន់មានវត្តសោះ សូម្បីទីដំណែលវត្តចាស់ៗបុរាណក៏គ្មាន ។ ពួកអ្នកស្រុកត្រូវការធ្វើបុណ្យទានម្ដងៗ គោនស្វែងទៅរកវត្តដទៃឆ្ងាយៗ ជាហេតុនាំឲ្យលំបាកក្នុងកិច្ចធ្វើបុណ្យទាន ។

អាស្រ័យហេតុនេះ ទើបចាស់ទុំក្នុងស្រុកបានប្រជុំគ្នាគិតកសាងវត្ត ។ បុព្វបុរសក្នុងសម័យនោះ ដែលជាអ្នកផ្ដើមកសាងឡើងជាដំបូង ចំនួន ១១ នាក់ គឺ តា-លិខ, តា-មាស, តា-ឡាយ, តា-គង់, តា-ព្រាប, តា-ម៉ាន់, តា-ជាន់, គេនករ ស្វា, ស្រីសុវង្ស ព្រំ, យសកេត្តិ សុខ, ដំរប់ ប្រាក់, ។ ឈ្មោះបុព្វបុរសទាំង ១១ នាក់នេះ បានទៅនិមន្តលោកគ្រូព្រះនាម "ពុត" ព្រមទាំងភិក្ខុបរិស័ទ ចំនួន ៣ អង្គ រួមជា ៤ អង្គពីភូមិក្រពើពុល ឃុំកំពង់ឆ្នាំង ស្រុករលាប្អៀរ

ខែត្រកំពង់ឆ្នាំង មកធ្វើជាចៅវត្ត ។ លោកគ្រូអង្គនេះ កាលដើមជាចៅអធិការវត្ត "ខិន" ក្នុងខែត្របាភ្នំ និមន្តមកក្នុងកាលបះស្នងស្ងួរ ពម កំហែង, មកនៅក្នុងភូមិក្រពើពុល, គង់ផែបណ្តែតទឹកជាទីសេនាសនៈ ។

កាលកសាងទីវត្តនេះ (ជាដំបូងពីថ្ងៃ ៦ៗ៧ ឆ្នាំជូត សំរឹទ្ធិស័ក. ព. ស. ២៤០៥ ព្រះវស្សា គ. ស. ១៨៦២ ឆ្នាំ ក្នុងរាជ្យព្រះករុណា នរោត្តម ។

ភូមិភាគផែនដីដែលកសាងវត្តនេះ

វត្តកំពង់បាចិននេះ កសាងលើទួលអំពីបុរាណ ១, ទួលនោះវែងបណ្តោយពីទិសទក្សិណទៅទិសឧត្តរ ហើយវែងតទៅទៀត ជួនដាច់ ជួនជាប់ដោយអន្លើ ៗ ។

(ទួលនេះតាមអាត្មាភាពយល់ថា មិនមែនជាមនុស្សលើកទេ គឺកើតឡើងដោយសង្ខារលោកតាក់តែង ។ ព្រោះថាជាច្រើនពាន់ឆ្នាំមកហើយ កាលទីដីទំនាបនេះ នៅជាទឹកទន្លេនៅឡើយ ទឹកជំនន់ទន្លេមេគង្គហូរនាំដីល្បប់មកចាក់បំពេញជានគរកម្ពុជានេះ ខ្សែទឹកហូរមកប៉ះនឹងភ្នំនាំឲ្យដីល្បប់សង្កកដោយអន្លើ ៗ តាមលំនាំខ្សែទឹក ព្រោះហេតុនេះបានជាទួលនោះច្រើនតែឃើញតភ្ជាប់ពីភ្នំមួយទៅភ្នំមួយ ។)

វត្តកំពង់បាចិននេះកសាងបែរមុខទៅទិសបូព៌ា; ទិសទក្សិណមានភ្នំកំពង់បាចិន ១ ចម្ងាយពីខែត្រវត្តចំនួន ១០០ ម៉ែត្រ ។ ភ្នំនេះតាម

បុកណាហៅថាភ្នំក្រពើ ព្រោះមានសណ្ឋានដូចរូបក្រពើ បែរក្បាលទៅ ខាងជើង, ទិសអគ្នេយ៍មានភ្នំនាងកង្រី – សម្ដេចនន – អកក្រពុំ(ឬអកពុំ), ទិសខាងកើតមានភ្នំសម្រោង, ទិសឦសានមានភ្នំត្រឡាល – ភ្នំទូកមាស, ទិសឧត្តរមានភ្នំបឹង - ភ្នំត្រង, ទិសបស្ចិមមានទន្លេអន្ទង់លត - បន្ទោលកី-ដីកំបុត ។

វត្តនេះដល់រដូវវស្សា ទឹកទន្លេឡើងលិចព័ទ្ធជុំវិញនៅតែទីទួលវត្ត ។ បើឆ្នាំណាទឹកធំម្ដង ៗ លិចទីវត្តទាំងមូល នៅសល់តែគល់ខឿនព្រះវិហារ ។

មុនដែលកសាងព្រះវិហារថ្មីនេះ ពួកឧបាសកនិងឧបាសិកា បានធ្វើសាលា ១ ប្រក់ស្បូវ សម្រាប់ប្រគេនលោកគ្រូចៅអធិការគង់ និងកុដិតូចៗ បីសម្រាប់ប្រគេនលោកបរិស័ទគង់ ។ ដល់មកឆ្នាំម្សាញ់ទើបលើកព្រះវិហារថ្មី ជាដំបូងនេះ កសាងជាបហើយស្រេច ។

កុងបុណ្យលោកគ្រូចៅអធិការទី ១ នេះមានហេតុ ១ ដែលគួរទាញមកអធិប្បាយដូចតទៅនេះ ។

សេចក្ដីថា: ខាងត្បូងកុដិលោក ចំក្បាលសំណឹង ចម្ងាយប្រមាណជា ៣ - ៤ ម៉ែត្រ មានដើមស្លកស្មោរ ១ ដើម ទំហំ ១ ឱប រិចរិលដោយអ្នកស្រុកស្មោះយកសម្បកធ្វើថ្នាំ ។ លោកឲ្យធ្វើរានទ ៣ ថ្នាក់តម្កល់ទុកក្រោមដើមឈើនោះ, ដល់ថ្ងៃសីល ឲ្យគេចែងយកភោជនាហារផ្សេងៗ មានទំ-ចេកជាដើមទៅដាក់បូជាលើរានទនោះ ។ ជួនកាលមានលេងភ្លេងផង តាមហេតុការណ៍ ១ ដង ១ កាល ។

ក្នុងសម័យមួយនោះ លោកគ្រូចៅអធិការ មិនសូវសប្បាយក្នុងព្រះអង្គ គ្រុនស្រៀវស្រាញ់ ជួនក្ដៅជួនត្រជាក់ជាយូរថ្ងៃ ៗ ពេលយប់មួយនោះ លោកនិមន្តទៅសឹង ស្រាប់តែយល់សប្តិឃើញហេតុផ្សេងៗ, ដល់ព្រឹកព្រហាមឡើង លោកប្រើមនុស្សឲ្យយកចបទៅជីកក្បែរគល់ស្តុកស្តោរ នោះជំរៅប្រមាណជា ៥-៦ តឹក ក៏ប៉ះលើថ្ម ១ ដុំធំ ជាហេតុនាំឲ្យផ្អើលអ៊ូអរដល់ភិក្ខុ-សាមណេរក្នុងវត្ត មកមើលជួយគាស់គាយលើកយកមកលើ ហើយឃើញរូបភាពបាក់បែកនៅលើថ្មនោះផង ៗ ក្នុងពេលនោះគ្មានអ្នកណាស្គាល់ថាជាថ្មអ្វីទេ នាំគ្នាហៅថា "ថ្មបល្ល័ង្ក" ៗ រួចលោកគ្រូចៅអធិការបង្គាប់ឲ្យសែងទៅដាក់ខាងក្រៅរបងវត្ត ខាងទិសឧត្តរ ៗ តាំងពីនោះមក ទៅជាមានបីសាចកាន់កាប់បាននាមបញ្ញត្តិជា "អ្នកតាយាយមាស" ដរាបសព្វថ្ងៃនេះ ៗ

ថ្មបល្ល័ង្កនោះយើងបានទៅពិនិត្យមើល គឺជាលិង្គព្រះឥសូរ ហើយរូបបាក់បែកនោះ គឺរូបព្រះនារាយណ៍ជិះគ្រុឌ ៗ លិង្គនេះទទឹង ០ម. ៨៥ បណ្ដោយ ០ម, ៩០ កំពស់ ០ម. ៧៤ ហើយសព្វថ្ងៃនេះ ប្រេះឆាបាក់បែកជាច្រើនអន្លើ ៗ

វត្តនេះកើតឡើង ក្នុងសម័យខ្មែរយើងកាន់ព្រហ្មញ្ញសាសនា ៗ រឿងនេះមុខគួរឲ្យសង្ស័យ ព្រោះយើងបានសួរមនុស្សចាស់ៗ អាយុរាង

៨០ ប្លាយឆ្នាំមកហើយថា ភូមិកំពង់ចាចិននេះ ដែលមានមនុស្សមកនៅប្រហែលប៉ុន្មានឆ្នាំហើយ? ។ គាត់ទាំងនោះឆ្លើយថា មិនយូរប៉ុន្មានទេ គឺមានមនុស្សមកនៅមុនគេសាងវត្ត ប្រមាណជា ២០ ប្លាយឆ្នាំ ឬ ៣០ ឆ្នាំ យ៉ាងយូរ ព្រោះកំពង់នេះពីដើមជាកន្លែងអ្នកស្រុក ភូមិខាងកើតគេបតទូក គេឲ្យឈ្មោះកំពង់នេះថា កំពង់បស្ទិម (ក្រោយមកជាកំពង់ចាចិន) ។ គួរឆ្ងល់ បើទើបនឹងមានមនុស្សមកនៅប្រមាណជាង ១០០ ឆ្នាំទេ ហេតុម្ដេចក៏មានសិវលិង្គនេះកប់ក្នុងដីជំរៅដល់ម៉្លោះ ។ (តាមយើងយល់ថា កន្លែងនេះជាភូមិចាស់ កាលសម័យព្រេងនាយមានមនុស្សមកនៅម្ដង ហើយលះបង់ចោលទីនេះទៅវិញជាច្រើនរយឆ្នាំ បាត់ស្នាមអ្នកដឹងអ្នកយល់អស់ទៅ ហើយព្រៃដុះដេរដាសពាសពេញឡើង គ្រាក្រោយទើបមានមនុស្សមកនៅជាថ្មីទៀតដរាបមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។)

លោកគ្រូចៅអធិការទី ១ នោះ កាលនិមន្តមកគង់ជាដំបូង ព្រះជន្ម ៦០ ឆ្នាំ លុះដល់ព្រះជន្ម ៨០ ឆ្នាំទើបលោកសុគត. ។

ដល់ឆ្នាំជូតបញ្ចស័ក ព.ស. ២៤៣០ លោកគ្រូព្រះនាម "កែវ" ធ្វើជាចៅអធិការ ទី ២ តមកទៀត លោកគង់បាន៧វស្សាចាកសិក្ខាបទ ។

ដល់ឆ្នាំមមែធស័ក ព.ស. ២៤៣៨ លោកគ្រូព្រះនាម "ឌៀប" ធ្វើជាចៅអធិការទី ៣ តមកទៀត លោកគង់បាន ២៦ វស្សាព្រះជន្មគំរប់ ៩១ ឆ្នាំ, លុះដល់ថ្ងៃ ៦ រោចខែអស្សុជ ឆ្នាំរកាស័ក ព.ស. ២៤៦៣ គ.ស. ១៩២០ លោកសុគត ។ (មានត)

ប្រវត្តិរបស់អេសុប

លោក ផេង-ជ្រឹ សាស្ត្រាចារ្យ នៅអនុវិទ្យាល័យតារីភ្នំពេញ

ប្រែពីបារាំងមកជាខ្មែរ

(តទក)

អេសុបឆ្លើយថា "ទុំរមើលចុះប្រផ្លូចំជាមេកុហកយ៉ាងធំ ខ្ញុំអញដែលបានឃើញអន្ទូបពីរបែរជាត្រូវពាក់; ចំណែកព្រះតេជព្រះគុណ លោកបានឃើញតែមួយ លោកត្រឡប់ជាមានលាភ គឺមានគេមកអញ្ជើញទៅពីសាលៀង" ។ សន្ធុះឮសំដីត្រូវ ក៏ពេញចិត្តស្តាប់បាន ហើយប្រាប់ឲ្យមនុស្សឈប់វាយលោក តែមិនទាន់ឲ្យចេញពេលនេះទេ ·គឺចាំពេលក្រោយទៅទៀត ។

ថ្ងៃមួយ សន្ធុះនឹងអេសុបទាំគ្នាដើរលេងមើលសិលាចារឹក នៅឯប្រាសាទបុកណាដោយសេចក្ដីសប្បាយ ។ មានសិលាចារឹកមួយកន្លែងចៅហ្វាយរបស់លោកពិនិត្យមើលយូរណាស់ តែមិនយល់សេចក្ដីសោះ ។ អក្សរក្នុងសិលាចារឹកនោះគេដាក់សុទ្ធតែអាទិសង្កេត ។ ចៅហ្វាយនិយាយចំពោះមុខបាវថា ខ្ញុំមើលចារឹកហ្នឹងមិនយល់ទេ ។ អេសុបសួរទៅចៅហ្វាយរបស់លោកថា: "បើខ្ញុំបានប្រាប់កំណប់ទ្រព្យដល់លោក តើលោកឲ្យអ្វីដល់ខ្ញុំបាទ ?" ។ សន្ធុះឆ្លើយថា: "អញបើកឯងឲ្យចេញជាអ្នកជាហើយចែកកំណប់ឲ្យពាក់កណ្ដាលថែមទៀត" ។ អេសុបប្រាប់ថា: "សិលាចារឹកនេះបានសេចក្ដីដូច្នេះ គឺដើរចេញពីគោលចារឹក

៤ ជំហាន នឹងប្រទះកំណប់ទ្រព្យមួយ" ។ លុះគេជីកទៅក៏ឃើញកំណប់មែន ។ សង្ឃុះនៅចាំពាក្យដែលខ្លួនសន្យាដែរ តែលោកពុំបានព្រមឲ្យអេសុបចេញ ហើយមានវាចាថា "ព្រះជាម្ចាស់ឃាត់អញថាកុំអាលឲ្យឯងចេញ ទាល់តែឯងបង្ហាញចារឹកដល់អញទៀត ព្រោះក្នុងអក្សរនៃសិលាចារឹកដូចជាប្រាប់ថា នៅមានកំណប់មួយមានដំឡៃជាងមុនទៅទៀត" ។ អេសុបប្រាប់ថា "តាមចារឹកវាងនេះ គឺបានសេចក្ដីថា ថយ ៥ ជំហានទៅទៀតគេនឹងប្រទះកំណប់មួយទៀត" ។ លុះគេថយតាមសេចក្ដីដែលបង្គាប់ហើយជីកទៅ គេឃើញកំណប់មួយទៀតមែន ។ ចៅហ្វាយរបស់លោកឃើញគម្រិះនៃលោកពូកែដូច្នេះក៏មានវាចាថា: "ឯងមានប្រយោជន៍ដល់អញណាស់ កុំសង្ឃឹមថាអញបើកឲ្យឯងឡើយ" ។ អេសុបឆ្លើយថា: "បើលោកមានប្រសាសន៍ដូច្នេះ ខ្ញុំនឹងទៅក្រាបបង្គំទូលដល់ព្រះករុណាព្រះនាមដឺនិះ (Denis) ព្រោះក្នុងសិលាចារឹកនោះមានសេចក្ដីប្រែគ្នាថា "កំណប់នេះជាកំណប់របស់ព្រះអង្គ" ។ សង្ឃុះភ័យក៏អង្វរថា: "ចាំអញឲ្យចំណែកដល់ឯង ចូរឯងអាណិតតែកុំមាត់ចុះ" ។ អេសុបឆ្លើយឡើងទៀតថា "មិនចាំបាច់លោកមានប្រសាសន៍ថាចែកឲ្យដល់ខ្ញុំទេ ក្នុងចារឹកនោះមានសេចក្ដីទៀតថា: ត្រូវតែលោកចែកឲ្យខ្ញុំ" ។ លុះវិលត្រឡប់ទៅដល់ផ្ទះ សង្ឃុះឲ្យគេយកអេសុបទៅដាក់ប្រគុំក់ជើងទុកក្នុងផ្ទះមួយដាច់តែឯង ខ្លាចក្រែងលោកដើរទៅបរិហារប្រាប់អ្នកដទៃ ។

លោកស្រែកថា : " ហ្នឹងហើយ ។ ដែលលោកអ្នកប្រាជ្ញត្រូវចាំពាក្យសន្យា ? តែណ្ហើយចុះ អោះបីលោកធ្វើយ៉ាងដូចម្ដេចក៏ដោយ អាណិតតែៈលោកបើកឲ្យខ្ញុំទៅជាអ្នកជា " ។

ទំនាយរបស់អេសុបត្រូវប្រាកដ ។ ហេតុដ៏អស្ចារ្យមួយដែលកើតឡើងធ្វើឲ្យប្រជារាស្ត្រក្នុងប្រទេសសាមូសមានសេចក្ដីព្រួយច្រើន ។ មានសត្វក្អែកមួយឆាបយកក្រវិលដែកមួយ ក្រវិលនេះមានសណ្ឋានដូចជាត្រាដែលសម្រាប់បោះលើសេចក្ដីជំនុំរបស់ក្រុមរដ្ឋមន្ត្រី ហើយទំលាក់ចុះលើទ្រូងនៃមនុស្សជាខ្ញុំបំរើម្នាក់ ។ មហាជនទៅប្រឹក្សាការណ៍នេះជាមួយនឹងលោកសង្ឃ ដែលជាអ្នកប្រាជ្ញមួយក្នុងនគរផង ជាទីប្រឹក្សាក្នុងព្រះរាជអាណាចក្រផង ។ លោកនេះ សូមឱកាសអំពីគេកល់គ្នាថាចាំយករឿងនេះមកពិចារណាមើល ហើយក៏ទៅរកតែតម្រាមួយដដែលឲ្យជួយគឺអេសុប ។ លោកប្រាប់សង្ឃថា " សូមឲ្យនាំលោកទៅឯកណ្ដាលមហាជន ព្រោះថាបើកាលណាខ្ញុំឆ្លើយទៅ ហើយត្រូវ កេរ្តិ៍ឈ្មោះក៏គង់ធ្លាក់ទៅលើលោក, បើកាលណាខ្ញុំឆ្លើយទៅ ហើយមិនត្រូវសមប្រកប នោះមានខ្លួនខ្ញុំស្រាប់ដែលត្រូវគេគ្រះគិះដៀល ។ សង្ឃយល់ព្រមហើយនាំលោកឡើងកាន់ទីវេទិកា ដែលសង់សម្រាប់ជំនុំប្រឹក្សានូវរឿងក្រវិលទាន់លើ ។ គ្រាន់តែឃើញអេសុបឡើងទៅ គេនាំគ្នាសើចហើយនិយាយស្នានថា " មនុស្សដែលមានរូបរាងបែបហ្នឹងមិនសមនឹងមានប្រាជ្ញាអាប

ដោះប្រស្នានេះបានឡើយ" ។ លោកឆ្លើយតបថា "សូមអស់លោកកុំសំគាល់តែពណ៌ខាងក្រៅ សូមគិតដល់រសជាតិទឹកដែលមាននៅខាងក្នុង" ។ អ្នកនគរទាំងឡាយស្រែកឡើងថា "បើដូច្នោះ ចូរឯងនិយាយចុះ កុំគោតញេញើតអ្វីនូវរឿងអស្ចារ្យនេះ" ។ អេសុបឆ្លើយថា "សូមទោស! ខ្ញុំបាទមិនទាន់ហ៊ានអធិប្បាយទេ ព្រោះនឹងមានការទាស់គ្នាអំពីជ័យជំនះនឹងកើត ឈ្មោះរលង់នាយចៅហ្វាយហើយនឹងបាត់ គឺខ្លួនខ្ញុំបាទនេះឯង បើកាលណាខ្ញុំបាទនិយាយខុស គេនឹងវាយខ្លួនខ្ញុំបាទ បើកាលណានិយាយទៅហើយត្រូវជាងនាយចៅហ្វាយ ខ្ញុំបាទក៏គង់ត្រូវរំពាត់ទៀត" ។ អ្នកនគរឮសំដីដូច្នេះ ក៏បង្ខំសង្ទុះឲ្យបើកអេសុបលែងទៅជាអ្នកជា ។ សង្ទុះមិនព្រម ។ ទីបំផុតមានសេនាបតីយ៉ាងធំម្នាក់មានវាចាថា "ត្រូវតែអ្នកឯងបើកគេលែង បើនឹងទទឹងមិនបាន" ។ សង្ទុះទាល់ប្រាជ្ញក៏សុខចិត្តព្រមតាមសំដីរបស់លោកសេនាបតី ។ អេសុបតាំងនិយាយឡើងថា "តាមហេតុកេតនេះ គឺនឹងមាននគរប៉ះទេសបំរុងចង់យកយើងធ្វើជាអ្នកបំរើរបស់គេ សត្វខ្លែងគឺស្តេចមានអំណាច" ។

លុះកាលកន្លងមកមិនយូរប៉ុន្មាន ព្រះរាជាព្រះនាមក្រេស៊ុះ (Krésus) ជាស្តេចសោយរាជ្យក្នុងដែនលីឌី (Lydée) មានបណ្តាំមកថា "ត្រូវឲ្យអ្នកនគរសាមូសនាំពកសួយសារទៅថ្វាយចំពោះព្រះអង្គ បើមិនយល់ព្រមតាមទេ ទ្រង់នឹងបញ្ជូនកងទ័ពមកកំហែងបង្ខំជាមិនខាន" ។ មានមនុស្ស

ទាំងឡាយគាត់ច្រើនយល់ព្រមថាត្រូវចំណុះគេទៅ ។ តែអេសុបនិយាយប្រាប់ថា "ភាពរបស់ពិភពលោកមានតែផ្លូវពីរៈ ទី ១ ឯករាជ្យមុនដំបូងពិបាកណាស់ឈឺខ្លួន តែសុខសប្បាយក្នុងមុខស្រួលចិត្តក្នុងពេលក្រោយ, ទី ២ ភាវៈជាអ្នកខ្ញុំគេងាយស្រួលដំបូង តែត្រូវពិបាកវេទនាចុងក្រោយ" ។ អេសុបគឺជាអ្នកប្រដៅឲ្យដំបូន្មានពេញដោយបញ្ញា គួរសមល្មមឲ្យប្រទេសសាមូសអាចការពារខ្លួនឯករាជ្យរបស់ខ្លួនបាន ។ បណ្ដាជនបានស្ដាប់សំដីត្រូវដូច្នេះ ក៏នាំគ្នាបណ្ដេញរាជទូតរបស់ព្រះបាទក្រេស៊ុះ ឲ្យចេញពីព្រះនគរសាមូស ។

ព្រះបាទក្រេស៊ុះរៀបពលត្រៀម បំរុងនឹងលើកទៅវាយប្រទេសសាមូស ។ រាជទូតបានក្រាបបង្គំទូលថាៈ "រៀងវាយដែនសាមូសសូមទ្រង់ឈប់បង្អង់សិន ព្រោះក្នុងដែននោះមានមនុស្សម្នាក់ឈ្មោះអេសុប បើអ្នកនេះនៅក្នុងសាមូសដរាបណា យើងមិនងាយនឹងវាយបែកដរាបនោះ ដ្បិតប្រជារាស្ដ្រទាំងឡាយក្នុងស្រុក តែងជឿស្ដាប់ពាក្យនៃអេសុបនោះពេក" ។ ព្រះបាទក្រេស៊ុះបញ្ជូនរាជសារមួយមកកាន់សាមូសដោយមានពាក្យសន្យាថា "បើព្រមប្រគល់ថ្វាយអេសុបដល់ព្រះអង្គ នោះទើបទ្រង់ទុកឯករាជ្យឲ្យជាសេរី" ។ ពួករដ្ឋមន្ត្រីឃើញការណ៍នេះស្រួល ហើយមិនគិតស្មានថាការណ៍ដែលខ្លួនកល់រូបបានសុខសាន្តដោយសារមានលោកនៅជាមួយឡើយ ។ អេសុបដឹងដំណឹងដូច្នោះក៏

ពាក្យស្លូតរបស់ពួកនាម៉ឺនទាំងនោះដោយសេចក្ដីប្រមាថមួយថាៈ “ឆ្កែចចកទាំង ពួកពពែទាំងឡាយ បានព្រមចុះកិច្ចសន្យាធ្វើសន្តិភាពជាមួយគ្នា តែ ប្រាប់ឲ្យពួកពពែទាំងឡាយដេញឆ្កែស្រុកទាំងឡាយចេញ ; លុះពពែ ទាំងឡាយគ្មានអ្នកណាការពារ ឆ្កែចចកមកចាំស៊ីដោយស្រណុក គ្មាន ពិបាកដូចលើកមុន” ។

ពួកមនុស្សក្នុងសាមូសយល់ព្រមតាមយោបល់របស់អេសុប ។ ប៉ុន្តែ ទោះអ្នកស្រុកយល់ព្រមតាមដូច្នោះក៏ដោយ លោកនៅតែមានបំណងចង់ ទៅជួបព្រះចៅក្រេស៊ុះ តែលោកប្រាប់អ្នកស្រុកសាមូសថាៈ “ពិតមែន តែខ្ញុំទៅនៅខាងព្រះចៅក្រេស៊ុះ គង់តែខ្ញុំគិតជួយអ្នកពលគ្នាឲ្យបាន សម្រេចនូវផលល្អ ដូចជាខ្លួនរបស់ខ្ញុំនៅឯនគរសាមូសដែរ” ។

ព្រះចៅក្រេស៊ុះ លុះទតឃើញអេសុបកាលណា ទឹកធ្លល់ក្នុងព្រះរាជហឫទ័យថា “មនុស្សបែបហ្នឹងមិនគួរឡើយហ៊ានមកជំទាស់ដល់កិច្ចការ របស់អញសោះ ហើយទ្រង់ទ្វាល់ស្រែកថាៈ យើ ! អាហ្នឹងហើយឬ ដែលធ្វើទើសទទែងដល់ការរបស់អញ” ។ អេសុបចូលទៅជិតក្បែរ ព្រះបាទទាំងពីរនៃព្រះរាជា ហើយនិយាយក្រាបទូលថាៈ “សូមទ្រង់ ព្រះមេត្តាប្រោស ! មនុស្សម្នាក់ដែលចង់ចាប់សត្វកណ្ដូប ក៏ទៅបេះ ឯសត្វវិញ ហើយគិតនឹងសម្លាប់សត្វដូចជាសត្វកណ្ដូបដែរ ឯសត្វ អង្វរមនុស្សនោះថាៈ ខ្ញុំគ្មានបានធ្វើអ្វីដល់អ្នកទេ ៈ គ្មានកាត់ស្រូវ គ្មានបំផ្លាញដំណាំអ្វីរបស់អ្នកឡើយ ខ្ញុំមានតែសំឡេងដែលអ្នកឮខ្ញុំច្រៀង

គ្មានប្រកបដោយទោស; បពិត្រមហារាជ! ទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំក៏ដូចជាសត្វរនោះដែរ គឺមានតែសំដី, ហើយសំដីហ្នឹងទៀត ក៏មិនមែននិយាយសម្រាប់ប្រមាថមើលងាយដល់ព្រះកិត្តិយសរបស់ព្រះអង្គឡើយ ។ ព្រះចៅក្រេស៊ុះដែលបានទ្រង់ព្រះសណ្ដាប់នូវវាចាដូច្នោះហើយ ក៏សរសើរនូវបញ្ញាដ៏វៀងវៃ ទឹងមានព្រះរាជហឫទ័យអាណិតពន់ពេក មិនត្រឹមតែប្រទានទោសដល់អេសុបទេ ព្រះអង្គថែមទាំងឈប់រករឿងហេតុនឹងប្រជារាស្ត្រនៃនគរសាមូសផងទៀត ។

ក្នុងវេលានោះ អេសុបចាប់ធ្វើនូវសុភាសិតទាំងឡាយជាពាក្យកាព្យ ហើយទុកថ្វាយចំពោះព្រះចៅក្រេស៊ុះ, ចំណែកលោកក៏វិលទៅកាន់សា-មូសវិញ ។ ពួកនាម៉ឺនជំនួបព្រមទាំងប្រជារាស្ត្ររៀបទទួលលោកជាឧ-ឡារិក ។ រួចលោកមានបំណងនឹងធ្វើដំណើរទៅកាន់ប្រទេសក្រៅផ្សេងៗ ដើម្បីរកវៀននូវវិជ្ជាថែមទៀត ជាមួយនឹងមនុស្សទាំងឡាយដែលមាននាមហៅថា "បណ្ឌិត" ។ ខាងក្រោយបំផុត លោកទៅអាស្រ័យនឹងព្រះរាជាព្រះនាមលីសេរុះ (Lycérus) ដែលសោយរាជ្យក្នុងនគរបាប៊ីឡូន ។ ក្នុងសម័យនោះ ព្រះរាជាទាំងឡាយចូលចិត្តលេងចំណោទណាស់ បើនគរណារកមិនឃើញ នគរនោះត្រូវនាំសួយសារអាករទៅថ្វាយចំពោះព្រះរាជាដែលជាដៃគូ ឬមួយគេយកជាច្បាក់ ។ ចំណែកព្រះករុណាលីសេរុះដែលមានអេសុបនៅជាមួយច្រើនមានជ័យ ល្បីកេរ្តិ៍ឈ្មោះអំពីការដោះស្រាយប្រស្នាឬចោទឲ្យគេរក ។ (មានត)

លោក វ៉ាយ-ប៊ុក ក្រុមការនៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ប្រែរៀបរៀង

(តមក)

តែព្រះសិទ្ធត្ថបានតបទៅព្រះបាទពិម្ពិសារថា: "ព្រះករុណាថ្លៃវិសេស! របស់ទាំងអស់នោះទូលព្រះបង្គំមានហើយ, ទូលព្រះបង្គំបានលះបង់ ដើម្បីនឹងស្វែងរកធម៌ពិត, ទូលព្រះបង្គំបានចំរកហើយនឹងរកតទៅអនាគតទៀត, បើទុកណាជាប្រាសាទសក្កៈ (សក្កទេវរាជ: ព្រះឥន្ទ្រាធិរាជ), បើកទ្វារចាំហ ហើយក៏ពពួកទេវតាមកអង្វរឲ្យទូលព្រះបង្គំចូលទៅក្នុងមហាប្រាសាទនោះ ទូលបង្គំក៏មិនព្រមចូលទៅដែរ, ទូលបង្គំមានបំណងនឹងស្ដាបនាព្រះរាជអាណាចក្រនៃច្បាប់; ទូលបង្គំនឹងទៅឯប្រទេសគយា ដែលមានរុក្ខជាតមានសន្ទឹកត្រសុំសាខា មានម្លប់ត្រជាក់ស្រួលនៅទីនោះ, ប្រហែលទូលបង្គំអាចរកពន្លឺដែលជាធម៌ពិតឃើញបាន, ពន្លឺទាំងនោះ ដែលមកស្ថិតនៅក្នុងពួកឫសីបាន មិនមែនមកពីគានសាស្ត្រ(១) ឬដោយអត់អាហារទាល់តែរូបនោះទ្រោមអនិច្ចកម្មនោះទេ; តែពន្លឺនោះមាន; ទូលបង្គំបំណងនឹងទៅរកពន្លឺនោះឲ្យឃើញ, ស្វែងរកធម៌ពិតឲ្យយល់,

---

១ សាស្ត្រៈ គម្ពីរពិសិដ្ឋជាតិឥណ្ឌាមានសៀវភៅ៤ភាគ សាលសា. ទស្សនវិជ្ជាគណិតសាស្ត្រ, វេយ្យាករណ៍, ធម្មសាស្ត្រ និងគម្ពីរវេទវណ្ណា ។

ដល់ទូលបង្គំឃើញធម៌នោះវេលាណា ទូលបង្គំនឹងវិលត្រឡប់មកបំពេញករណីយកិច្ចចំពោះព្រះមហាក្សត្រិយ៍ក្នុងវេលានោះមិនខាន” ។

ព្រះបាទពិម្ពិសារ ទ្រង់បានធ្វើប្រទក្សិណព្រះអង្គម្ចាស់បីជុំ, ឱនព្រះសិរសាគោរពជិតព្រះបាទាព្រះពោធិសត្វ ហើយថ្វាយពរសព្ទសាធុការថា “សូមឲ្យបានសម្រេចដូចព្រះរាជបំណង” ។ រួចព្រះពោធិសត្វព្រះអង្គនិមន្តទៅកាន់ឧរុវេលៈ (ឧរុវេលសេនានិគម) តែព្រះទ័យរបស់ព្រះអង្គមិនទាន់រកធម៌នោះឃើញនៅឡើយ; ព្រះភ័ក្ត្រព្រះអង្គស្វាយស្លេកស្លាំង ហើយព្រះកាយពលអន់ខ្សោយដោយការស្វះស្វែងរកធម៌នេះ (បំពេញទុក្ករកិរិយា) អស់រយៈ ៦ ឆ្នាំ រួចពីនោះព្រះអង្គបាននិមន្តទៅសំណាក់ក្នុងពួកបណ្ឌិត (ព្រាហ្មណ៍) នៅជិតក្នុងនឹងអជនប្រទេស គឺអាឡារតាបសនិងឧទកតាបស ព្រមទាំងឥសី ៥ នាក់ដែលបានសំដែងពិតទូលព្រះអង្គអំពីធម៌ពិត ដែលបានពណ៌នានូវគម្ពីរសាស្ត្រ គឺគ្មានអ្នកណាបំណងឲ្យបានដល់ឋានខ្ពស់ជាងពួកស្រោតិ (Srouti) និងស្ម្ឫតិ (Smriti)[១] បើទុកជាលោកណា ដែលជាសទ្ធិបុគ្គលវិសេសក៏ដោយ ។ ព្រោះថា ធម្មតាមនុស្សបុថុជ្ជនមិនដែលមានអ្នកណាចេះជាងគម្ពីរញាណ-

---

១ ស្រោតិ (សំស្ក្រឹត)= ធម៌ពីតដែលរកឃើញ, ដែលមានទៅគម្ពីរវេទ ។ ស្ម្ឫតិ= សៀវភៅធម៌ទាំងអស់ ដែលពួកឥសីពីបុរាណរៀបរៀង ។

កណ្ឌ (Jnana-Kand) (១) ដែលថ្លែងថា ព្រះព្រហ្មជានាមធម៌, មិនប្រតិបត្តិការអ្វីទេនៅស្ងៀមស្ងាត់. ព្រះទ័យស្ងប់ដែលគេមិនអាចប្រៀបធៀបទៅនឹងអ្វីបានឡើយ, មិនចេះប្រែប្រួល, មានជីវភាពបរិសុទ្ធផុតមន្ទិលសៅហ្មង, មនោគតិស្អាត, គួរជាទីគោរពពន់ពេក, ឬមនុស្សសាមញ្ញមិនមានអ្នកណាអាចចេះជាន់គម្ពីរ កម្មិកណ្ឌ (Karma-Kand) (២ ដែលបង្ហាញនូវពិធីលះបង់នូវបាបអកុសលនឹងកម្មិកភាព បំបាត់នូវប្រពក់នៃអាត្មន ហើយចេញក្រៅពីវ័ដ្ត ប្រែទៅជាព្រះ (Dieu) រលាយទៅជាមួយនឹងសុខុមធម៌, ពោះពាំពីសភាពខុសទៅរកសភាពត្រូវ, ការតស៊ូនឹងកាមារម្មណ៍ ដើម្បីនឹងបានទៅដល់ស្ថានបរមសុខ ដែលមានតែសភាពស្ងាត់ស្ងៀមទេ ។

តែព្រះពោធិសត្វទ្រង់ជ្រាបសេវនាពួកឥសីទាំងនោះ ហើយព្រះអង្គនៅតែមិនទាន់ពេញព្រះទ័យ ។

(មានត)

---

១ ញាណៈកណ្ឌ (សំស្ក្រឹត : សៀវភៅខាងវិទ្យាសាស្ត្រ, ជាផ្នែកនៃផ្នែកលម្អិតគម្ពីរពេទ) ។

២ កម្មិកណ្ឌ (សំស្ក្រឹត សៀវភៅខាងជាតិចរិតធម៌, ផ្នែកខាងគម្ពីរព្រាហ្មណ៍គម្ពីរវេទ ។

កាំឡាំងនៃពាក្យញុះញង់

ឃុន បណ្ណកុរ័ក្ស ប៊ូ.ប៉ូ ទៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

រៀបរៀង

(ត-ចប់)

ព្រះមហាក្សត្រត្រាស់យ៉ាងនេះហើយ ទ្រង់ត្រាស់គាថាតទៅទៀតថា

រតជាកាភេរ គម្ភីរេ   មាលុតេន ច ខុភិតោ
តារជភេ ភូមិចាលោ   អមច្ចេនេវ ខុភិតោ
ន ហោតិ បត្តោ កាភេ   ន កាភោ សត្តសាគរេ
មិត្តទុត្ថិ ជភេ ភាភេ   វិសាសឧត្តកោ ជនោ
បឋវី សាគរេ មេរុ   ខយំ យន្តិ យុគក្ខយេ
កប្បានំ សតសហស្សានំ   ទុត្ថិចាបំ ន បស្សតិ
កណ្ណជប្បម្បិ កាត្វាន   កុលេ ភបិ វិជាសកា
ចាសាណាប្បល្ហកុដារ   ឧទកោនេវ ភេទកា ។

“អណ្ណងកែវគងទ៏ជ្រៅ ៗ នៅតែខ្យល់បក់ឲ្យរង្គើកំរើកបាន ព្រោះរាជាម្ចាស់ផែនដីគ្រប់គ្រងនគរ ពួកអាមាត្យអាចធ្វើឲ្យកម្រើកញាប់ញ័របាន ; ភ្នំទីងសមុទ្រទាំងពួងមិនទុកជាជារបស់ធ្ងន់ទេ នរជនអ្នកទ្រស្តម្ភ អ្នកធ្វើឲ្យបែកបាក់សេចក្ដីស្និទ្ធស្នាលរបស់គេទើបធ្ងន់ ; ផែនដីទីងសមុទ្រភ្នំ ដល់វេលាអស់យុគនៃសែនកប្បហើយ ក៏រមែងវិនាសសាបសូន្យ

ទៅទាំងអស់, មនុស្សដែលគិតតែញុះញង់បំបែកបំបាក់មិត្តសំឡាញ់គេ មិនឃើញនូវបាបកម្ម ដេះតែធ្វើការខ្សឹបក្បែរត្រចៀកគឺការញុះញង់គេ មាននៅក្នុងត្រកូលណា ក៏អាចធ្វើត្រកូលនោះឲ្យវិនាសខ្ចាត់ខ្ចាយទៅ ប្រៀបដូចជាដុំថ្មដ៏ធំប៉ុនជាលដាក់ស្រូវត្រូវទឹកហូរយ៉ាងខ្លាំងបោកបំបែកល្អិត ខ្ទេចខ្ទីទៅបាន" ។

តាំងពីពេលនោះមក ព្រះមហាក្សត្រត្រាស់បង្គាប់ឲ្យគេចាប់មនុស្សដែលញុះញង់គេ បានហើយឲ្យបណ្ដេញចេញអំពីដែន ព្រមទាំងឲ្យលើកទោសទោលខ្លះតាមគួរ, កាលព្រះអង្គទូន្មានប្រជារាស្ត្រទ្រង់ត្រាស់គាថាថា៖

ជីវិតម្បិ ចជិត្វាន   កេនចិ ន ការយេ
កាយវចញ្ច រក្ខិត្វា   វិចារេត្វា ការយេ
និសម្ម បណ្ឌិតា ការយំ   ជាតិសម្មាប់ ការយំ
វិមំសិត្វា វិចារេត្វា   បញ្ញា ន អនុតប្បតិ
យថា សុវណ្ណរាជិសាបិ   គោនចំ បរិកេនិតា
ភិន្ទន្តស្ស គហេត្វាន   អញ្ញមញ្ញំ ភេទិតា
ឯកោ អញ្ញោ និវេសេតិ   ឯកោ ពហិ និវេសតិ
អញ្ញមញ្ញំ អសំសដ្ឋា   មុចេជាបិ អនុសិតា ។

"បើទុកជាជីវិតនឹងក្ស័យ បុគ្គលក៏គប្បីធ្វើទោស គឺការចាក់រុកគ្នាឲ្យបែកបាក់ឡើយ គប្បីសម្រួលកាយវាចាពិចារណាឲ្យ

ល្អិតល្អហើយទើបធ្វើតែអំពើដែលត្រូវ, អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយលុះតែត្រិះរិះពិចារណារួចហើយទើបបានធ្វើ, បើលោកមិនទាន់បានពិចារណាជាមុនលោកមិនធ្វើទេ; បុគ្គលមិនត្រិះរិះពិចារណាជាមុនហើយចេះតែធ្វើៗ ទៅរមែងបានសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយខាងក្រោយ ដូចជាហង្សមាសក្បាលពីរខ្លួនមួយជាប់គ្នា ត្រូវអាមាត្យអ្នកញុះញង់ឲ្យបែកគ្នា បែកាន់សំដីរបស់អាមាត្យអ្នកញុះញង់ក៏បែកខ្លួនចេញពីគ្នាជាពីរ, ហង្សមួយទុកបញ្ចាំមកក្នុងព្រះរាជវាំង, ហង្សមួយទុកឲ្យនៅក្រៅវាំង បែកខ្វែកព្រាត់ប្រាសគ្នាលើញជាក់ស្ដែងនឹងភ្នែក" ។

លំដាប់ពីនោះមក ព្រះមហាក្សត្របានសោយរាជសម្បត្តិដោយធម៌ដ៏ស្មើ ប្រជារាស្ត្រមានចិត្តស្មោះស្ម័គ្រស្លូតត្រង់នឹងគ្នា ប្រព្រឹត្តកាយវាចាចិត្តជាសុចរិតរៀបរយល្អ ។ ព្រះបាទពារាណសីទ្រង់បំពេញបារមីទាំង ៣០ ប្រការ លុះដល់វេលាទិវង្គតហើយបានទៅកើតក្នុងទេវលោក, ក្នុងជាតិជាទីបំផុតបានសោយព្រះជាតិជាព្រះបាទវេស្សន្តរ ទ្រង់បំពេញសត្តសតកមហាទាន ដល់ទិវង្គតទៅកើតក្នុងតុសិតបុរី, លុះព្រះបារមីពេញបរិបូណ៌ហើយ ទេវតាក្នុងម៉ឺនចក្រវាឡទូលអារាធនាឲ្យច្យុត, ព្រះអង្គបានពិចារណាមើលមហាវិលោកនៈទាំង ៥ ស្រេចហើយ - ក៏ច្យុតចាកតុសិតសួគ៌មកចាប់បដិសន្ធិក្នុងព្រះឧទរនៃព្រះនាងមហាមាយា, រាប់ចាប់ដើមពីប្រសូតមករហូតដល់ព្រះជន្មបាន ២៩ ឆ្នាំ មានព្រះរាជទ្រព្យ ១ អង្គ

ព្រះនាមរាហុលកុមារ, ក្នុងវេលាត្រីកណ្តាលអធ្រាត្រថ្ងៃមួយព្រះអង្គប្រាថ្នានឹងទ្រង់ព្រះផ្នួស មានទេវតាក្នុងមុំទបក្រោកឡើងនឹងនាយឆន្នអាមាត្យតាមហែទៅផង ស្តេចចេញកាន់មហាភិនិក្ខ្រមន៍ ទ្រង់បំពេញមហា-បធានវីរិយៈនៅក្នុងព្រៃដល់ ៦ ឆ្នាំ ព្រះអង្គបានសោយមធុបាយាសដែលនាងសុជាតានាំមកថ្វាយ ហើយស្តេចឡើងគង់លើពោធិបល្ល័ង្ក បែរព្រះភក្ត្រទៅទិសបូព៌ាតាំងព្រះទ័យដោយសមាធិចិត្ត ទ្រង់ផ្ចាញ់ស្តេចមារព្រមទាំងពល ហើយក៏បានត្រាស់ដឹងព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណ, តាំងពីនោះមកព្រះអង្គទ្រង់ប្រទានព្រះធម៌ទេសនាដល់ទេវតា និងមនុស្សជាលំដាប់មក. ព្រះអង្គនឹករឭកដល់ពាក្យស្លឹកជាតក ទើបលើករឿងនោះមកអាងជាមូលហេតុហើយសំដែងព្រះធម៌ទេសនា ដោយន័យគាថាប៉ុណ្ណោះជាដើមថា ។

មិត្តបិយេសុ ភជេថ អមិត្តញ្ច ន សេវយេ

សុក្កធម្មំ បវត្តេថ កណ្ហធម្មំ ន សេវិត្ត ។

"អ្នកទាំងឡាយចូរសេពគប់តែមិត្តដែលជាទីស្រឡាញ់ ចូរកុំសេពគប់នឹងមនុស្សជាអមិត្ត ចូរប្រព្រឹត្តធម៌ស កុំសេពធម៌ខ្មៅ, មួយទៀតមនុស្សល្អកាលបើទៅសេពគប់នឹងមនុស្សអាក្រក់ហើយ ក៏ទៅជាអាក្រក់ដូចគ្នា, បុគ្គលសាបព្រោះបណ្ដុះពូជយ៉ាងណា រមែងបានផលយ៉ាងនោះ, អ្នកធ្វើអំពើល្អរមែងបានផលល្អ អ្នកធ្វើអំពើអាក្រក់

រមែងបានផលអាក្រក់, អ្នកទាំងឡាយកុំសេពគប់នឹងបុរសបោកឆោត គប្បីសេពគប់នឹងបុរសដែលល្អៗតែម្យ៉ាង, បុគ្គលយកមនុស្សបែបណា មកធ្វើជាមិត្ត ស្និទ្ធស្នាលនឹងមនុស្សបែបណា អ្នកសេពគប់ស្និទ្ធស្នាល នោះរមែងក្លាយទៅតាមគ្នាបាន, ចំណែកលោកអ្នកមានបញ្ញាមិនហ៊ាន សេពគប់នឹងមនុស្សអាក្រក់ទេ ព្រោះខ្លាចសេចក្តីអាក្រក់នោះប្រឡាក់ ដល់ខ្លួនលោក, អ្នកណាខ្ចប់ត្រីស្អុយដោយស្លឹកស្បូវក្លាំងៗ នោះក៏ស្អុយទៅ តាមផងដូចម្តេច ការសេពគប់នឹងមនុស្សពាលក៏មានអាការដូច្នោះដែរ ។ អ្នកណាខ្ចប់ក្រស្នាដោយស្លឹកឈើៗនោះ ក៏មានក្លិនក្រអូបទៅតាមផង ដូចម្តេច ការសេពគប់នឹងបណ្ឌិតរមែងក្រអូបដូច្នោះដែរ, មនុស្ស អសប្បុរសរមែងទៅនរក មនុស្សសប្បុរសមានស្ថានសួគ៌ជាទីទៅខាង មុខ, អ្នកស្វែងរកទោសដាក់គេរមែងទំលាយបំផ្លាញមនុស្សពួកប្រែឲ្យ វិនាស នាយព្រានព្រៃល្បួងបញ្ឆោតសត្វម្រឹគដោយឧបាយកល ឲ្យមក កាន់សំណាក់ខ្លួន ហើយសម្លាប់យកតាមចិត្តបានយ៉ាងណា មនុស្ស ទាំងឡាយល្បួងបញ្ឆោតមហាជនដោយបាយទឹកនឹងវាចាផ្អែមល្ហែម ស្វែង រកទោសគេបានតែបន្តិចបន្តួចហើយ ក៏ធ្វើទុកទោសឲ្យកើតឡើងបំផ្លាញ សេចក្តីល្អរបស់គេឲ្យសាបសូន្យអស់ទៅដូច្នោះដែរ ។

មួយទៀត ខ្ចប់ចកនឹងសត្វស្វា ទាំងឡាយដែលចិត្តគាប់ល្អហើយ នៅជាមួយគ្នាបាន, ឯមនុស្សនៅជាមួយនឹងមនុស្សដូចគ្នាលំបាកណាស់

កម្រើនដីនប៉ិត្តគាបាន, ដ្បិតចិត្តរបស់មនុស្សតែងតែប្រែប្រួលទៅក្នុងខណៈៗ; ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលគប្បីវៀរចាកទោសគឺការញុះញង់គេឲ្យឃ្លាតចេញឆ្ងាយពល់រំលោះ, ទោសនៃការបែកបាក់បាក់គ្នាកើតមានឡើងព្រោះតែពាក្យញុះញង់. អ្នកពេញចិត្តតែងខាងការញុះញង់គេព្រមទាំងធ្វើឲ្យបែកខ្ញែកគ្នា រមែងទៅនេះកងនរកអស់សែនកប្ប កាលផុតពីនរកមកហើយ ទីងកើតជាមនុស្ស ក៏ជាមនុស្សរាល់ក្រពិតលពិការកាយាទាំងជាមនុស្សកំព្រាអនាថា មានកាយាដូចប្រេតខ្មួរខ្មើម អត់បាយក្រហាយទឹក ទាំងនេះក៏ព្រោះទោសនៃការធ្វើឲ្យគេបែកបាក់គ្នាឲ្យផលមក, អ្នកញុះញង់គេខុះទៅកើតជាប្រេតស៊ីតែជន្លរជាអាហារ, អ្នកប្រាជ្ញដែលមានប្រាជ្ញាណលោកឃើញទោសយ៉ាងនេះហើយ បានជាលោកវៀរចាកការញុះញង់ឲ្យឃ្លាតឆ្ងាយពីសន្តានចិត្ត; ការធ្វើអាក្រក់ទីងធ្វើល្អទុកមក រមែងបានផលអាក្រក់ទីងផលល្អដូច្នោះឯង មិនត្រូវសង្ស័យឡើយ ៗ

សម្តេចព្រះបរមសាស្តា កាលទ្រង់ប្រកាសអានិសង្សនៃសេចក្តីសាមគ្គី ទ្រង់ត្រាស់គាថានេះជាដើមថា :

យេ សមគ្គា បុញ្ញវគា ឯកចិត្តសមាហិតា

បប្បោន្តិ សត្តសម្បត្តិំ វិសេសំ ចាតុណាសុ ជិតុអិ ៗ

អ្នកណាត្រេកអរនឹងបុណ្យ មានមេត្រីចិត្ត ជាទីកចិត្តមួលមួយគ្នា

អ្នកនោះរមែងដល់នូវសម្បត្តិសួគ៌និងគុណវិសេសយ៉ាងធំក្រៃលែង ខាងក្រោយនឹងដល់ព្រះនិព្វានជាទីក្សេមក្សាន្តប្រាសចាកភ័យ ។

មួយទៀត អ្នកនោះកាលនឹងរង្គាត់ទៅក្នុងសង្សារវដ្ត ជាអ្នកមានញាតិសន្តានច្រើនព្រមព្រៀងមូលបិត្តគ្នា ដូចរុក្ខជាតិដែលកើតច្រើននៅក្នុងព្រៃដូច្នោះដែរ, សេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នាជាគុណអាចនឹងការពារនូវអន្តរាយដែលនឹងមានមកដល់ខ្លួនឲ្យផុតទៅបាន ប្រៀបដូចសត្វជ្រូកមានហ្វូងធំច្រើនស្រុះបិត្តគ្នា រមែងអាចនឹងចាប់ខ្លាធំមួយដ៏កាចសាហាវទាំងសម្លាប់បាន ។ ព្រោះដូច្នោះ លោកទាំងឡាយ ចូរត្រេកអរក្នុងអប្បមាទធម៌ ចូររក្សាចិត្តទុកឲ្យល្អ គប្បីរក្សាកាយវចីមនោទ្វារទុកឲ្យល្អរាល់ថ្ងៃ គប្បីលះបង់សំដីញុះញង់ចេញ នឹងចៀសវាងការឈ្លោះប្រកែកគ្នាចេញឲ្យឆ្ងាយពីសន្តានគ្រប់ថ្ងៃ, អ្នកប្រកបដោយសាមគ្គី នឹងមានតែសេចក្តីសុខគ្រប់ឥរិយាបថ ហើយនឹងបានអានិសង្ស ១១ ប្រការ (តែព្រះសាស្តាមិនបានសំដែងទុកក្នុងទីនេះទេ) ។

សត្ថា ឥមំ ធម្ម ទេសនំ អាហរិត្វា សម្តេចព្រះបរមសាស្តាទ្រង់នាំព្រះធម៌ទេសនានេះចប់ហើយ ទើបប្រជុំជាតកថា "នាយព្រានព្រៃក្នុងគ្រានោះត្រឡប់ជាតិមកគឺព្រះឆន្នត្ថេរ, ហង្សមាសមួយក្នុងគ្រានោះត្រឡប់ជាតិមកគឺព្រះគិរិមានន្ទត្ថេរ, ហង្សមាសមួយទៀតក្នុងគ្រានោះ

ត្រឡប់ជាតិមកគឺព្រះកាឡុទាយិត្ថេរ, អាមាត្យអ្នកឈ្លាសវៃក្នុងគ្រានោះ ត្រឡប់ជាតិមកគឺព្រះសារីបុត្តត្ថេរ, បរិស័ទទាំងឡាយក្នុងគ្រានោះត្រឡប់ ជាតិមកគឺពុទ្ធបរិស័ទ, ព្រះបាទពាកណសីក្នុងគ្រានោះត្រឡប់ជាតិមក គឺតថាគត" ។ មានពុទ្ធវចនៈឲ្យចប់ចុះដោយប្រការដូច្នេះ ។

ពាកណសីរាជជាតក ចប់ ។

សុភាសិត

បុរាណជាសុភាសិតរបស់ខ្លួនដោយខ្លួនឯង ។

សេចក្ដីបរិសុទ្ធិនឹងមិនបរិសុទ្ធិ ជារបស់ចំពោះខ្លួន

អ្នកដទៃនឹងធ្វើអ្នកដទៃឲ្យបរិសុទ្ធមិនបាន ។

ប្រទេសឯករាជ្យ មានសេចក្ដីលំបាកវេទនាដំបូង

តែខាងក្រោយមក មានសេចក្ដីក្សេមក្សាន្តថ្កើងថ្កាន ។

ប្រទេសខ្ញុំគេ មានសេចក្ដីធូរស្រួលដំបូង

តែខាងក្រោយមក មានសេចក្ដីវេទនាជាអនេក ។

ពិធីសម្ពោធបើកសាលាធម្មវិន័យ

នៅវត្តព្រះព្រហ្មរតន៍ សៀមរាប

ព្រះមហា កែ-អឿន រៀបរៀង

កាលពីថ្ងៃពុធ ១២ កើតខែទុតិយាសាឍ ឆ្នាំខាលទោស័ក ព. ស. ២៤៩៣ ត្រូវនឹងថ្ងៃទី ២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ ១៩៥០, នៅវត្តព្រះព្រហ្មរតន៍ ខែត្រសៀមរាប មានធ្វើពិធីដ៏ឧឡារិក ហៅថា: "បុណ្យសម្ពោធបើកសាលារៀនធម្មវិន័យ" ។ ក្នុងពិធីបុណ្យនេះ ល្អចំឡែកអស្ចារ្យពន់ពេក គឺសាលាធម្មសភាតាំងមូលនឹងសាលាធម្មវិន័យ មានរៀបគ្រឿងសក្ការបូជាថ្វាយដល់ព្រះរតនត្រ័យ, គ្រឿងសក្ការនោះប្រដាប់ដោយស្លឹកផ្កា-ឈើស្រស់បំរុះពណ៌ទីទៃៗ នឹងទង់ជាតិតូចធំជាច្រើន ។ ត្រង់ផ្ទៃកណ្ដាលសាលាធម្មសភា មានក្ដារខៀនបញ្ឈរធំមួយតែងជាត្រៃសរណដ្ឋាន គឺ ជាតិ-សាសនា-មហាក្សត្រ ។ នៅកណ្ដាលក្ដារខៀននោះមានសរសេរអក្សរធំៗ ទង់ជាតិពីរបង់ខ្សែរ៉ែត្របិទមិនឲ្យឃើញអក្សរ ទុកបំរុងឲ្យលោកជាឥស្សរជនទាញបើក ។ ខាងលើក្ដារខៀននោះគេតម្កល់ព្រះពុទ្ធរូបកញ្ចក់មួយព្រះអង្គ, ចុងក្ដារខៀនទាំងសងខាង គេតម្កល់ព្រះបរមរូបព្រះករុណាជាម្ចាស់ជីវិត នឹងរូបអ្នកអង្គម្ចាស់យុគន្ធរ, ខាងមុខក្ដារខៀន មានតុ ១ តម្កល់ព្រះត្រៃបិដក ។ បន្ទាប់ពីនោះគេរៀបកៅអីជាពីរ

ផ្ទះទឹកតុះតម្កល់ផ្កាសម្រាប់វក្ខាត់ស្បូវផង, ប៉ុន្តែការរៀនសនទាងមុខព្រះរូបទាំងពីរ គេដាក់ដំដែកការពារតម្កល់តម្កើរសាស្ត្រា ៗ តាំងពីមុខសាលាទៅគេរៀបធ្វើជាកដរតិប្រដាប់ដោយស្លឹកឈើស្រស់ខ្វាត់ខ្វែង ទីងទង់ជាតិជកបដល់ក្លោងទ្វារធំកំពែងក្រៅ ។ វេលាម៉ោងពីរ ២០ នាទីរសៀលព្រះសង្ឃជាង ១០០ អង្គ មានព្រះតេជព្រះគុណព្រះសុមង្គល-សីលាចារ្យមេគណ និងព្រះតេជព្រះគុណព្រះគ្រូបញ្ញាវិជ្ជាអនុគណជាប្រធាន និងពុទ្ធបរិស័ទជាច្រើន គុះករជាងពាន់នាក់បាននិមន្តនិងអញ្ជើញទៅជួបជុំនៅសាលាធម្មសភា ត្រៀមចាំបដិសណ្ឋារៈទទួលលោកឧកញ៉ាព្រះពជប្រតិភូ (ទេព - ជន) និងលោកវរសេនីយត្រី (ឈួនមូលពេជ្រ) ព្រមទាំងឥស្សរជនខ្លះក្នុងខេត្ត ។ នៅពេលនេះមានគេចង់រូបម្គង ៗ វេលាម៉ោងបី ២០ នាទី អស់លោកជាឥស្សរជនអញ្ជើញទៅដល់, ក្រុមភ្លេងលេងភ្លេងនគររាជទទួល ៗ លុះឥស្សរជនអញ្ជើញទៅដល់ថ្វាយបង្គំចំពោះព្រះសង្ឃរួចហើយក៏អង្គុយលើកៅអី ដោយឯកប្បហារ ។ ក្រោយពីនោះបន្តិចមកមានឧបាសកម្នាក់យកខ្សែដែលចងទង់ជាតិទាំងសងខាងជូនទៅលោកឧកញ៉ាព្រះពជប្រតិភូ ឲ្យទាញបើកក្តារបញ្ជរនោះ លោកក៏ទាញបើកភ្លាម ទង់ជាតិទាំងគូក៏របើកចេញពីគ្នាស្រុះទៅនៅចុងក្តារទាំងពីរខាង ។ ពេលនោះគេមើលឃើញអក្សរសរសេរនៅក្តារថា:

សាលារៀនជហ្មវ័យ

វត្តព្រះព្រហ្មរតន៍

ធម្មនិយោ សាសនស្ស មូលំ

ធម្មវិន័យជាឫសកែវនៃសាសនា, សាសនាជាពន្លឺនៃប្រទេសជាតិ

កម្ពុជោ ភូមិសេដ្ឋ ភវេ

សូមឲ្យប្រទេសកម្ពុជា រួចចាកទាសភាព

ពេលនោះ ភ្លេងពិណពាទ្យក៏ពេទ៌គឹកកងរំពងឡើងទទួលអំណរ, លុះបប់ភ្លេងហើយ ព្រះមហាកែ-អឿន សូត្រសុន្ទរកថា ដោយទ្រគ្យាសនុសព្ទ ដូចមានសេចក្តីទៅនេះ :

សុន្ទរកថា

ខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព ជាតំណាងព្រះតេជព្រះគុណព្រះសុមង្គលសីលាចារ្យមេគណទីពជាគណ : នឹងព្រះតេជព្រះគុណព្រះគ្រូបញ្ញាទីជាអនុគណ នឹងភិក្ខុសង្ឃទាំងអស់ ព្រមទាំងពុទ្ធបរិស័ទ្យជាបំណុះដើងវត្តនេះ ។

សូមពិតថេរវាចា ព្រះករុណាគប់ព្រះអង្គ !

សូមចំរើនពរព្រះតេជព្រះគុណលោកអ្នកឧកញ៉ា ព្រះរាជប្រតិភូ !

ព្រះតេជព្រះគុណលោកវរសេនីយត្រី នាយកកងឯកទេសខ្មែរ!

និង លោកសប្បុរសជនទាំងឡាយក្នុងខែត្រទាំងអស់ !

សូមជ្រាប ។

ខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព មានសេចក្តីត្រេកអរដ៏ពន្លឹក និងមានអំណរគុណដ៏ក្រៃលែង ចំពោះព្រះករុណាគ្រប់ព្រះអង្គនិងអស់លោក-អ្នកទាំងឡាយ ដែលបាននិមន្ត អញ្ជើញមកជាមង្គល និងជាកិត្តិយស ក្នុងឱកាសបុណ្យសម្ពោធបើកសាលារៀនធម្មវិន័យថ្មីនេះ :

ព្រះករុណាគ្រប់អង្គ !

ព្រះតេជព្រះគុណលោក៖កញ្ញាព្រះរាជប្រតិភូ !

ព្រះតេជព្រះគុណលោកវរសេនីយត្រី !

អស់លោកសប្បុរសជនទាំងឡាយ !

ពេលនេះខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព សូមថ្លែងការណ៍នៃកិច្ចរៀនសូត្រធម៌វិន័យក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាដោយសេចក្តីសង្ខេប ដូចតទៅនេះ ៖

ធម្មវិន័យជាបុសកែវនៃព្រះពុទ្ធសាសនា ជាសភាវៈសំដែងបំភ្លឺនូវផ្លូវលោកនិងផ្លូវធម៌ ។ ក្នុងលោកទាំងមូល លុះតែមានទាំងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌ស្មើគ្នាគ្រប់កាល ទើបបានសេចក្តីសុខ សេចក្តីចំរើនថ្កើនរុងរឿងជានិច្ច, បើមានតែផ្លូវលោកមួយចំណែកមិនមានផ្លូវធម៌សោះ លោកនឹងក្តៅឆេះជាភ្លើង, បើមានតែផ្លូវធម៌មួយចំណែកមិនមានផ្លូវលោកសោះ លោកនឹង

ក្លាយទៅជាព្រៃ, ហេតុនោះផ្លូវលោកនិងផ្លូវធម៌ត្រូវអាស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមកគ្រប់កាលទើបប្រព្រឹត្តទៅបាន, ប្រៀបដូចជាគោ ១ ទឹមនឹងអូសនូវភារៈដ៏ធ្ងន់ លុះតែគោទាំងគូព្រមអូសទៅស្មើគ្នាទើបប្រព្រឹត្តទៅរួច សេចក្ដីនេះយ៉ាងណា ឯផ្លូវលោកនិងផ្លូវធម៌ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះតេជព្រះគុណព្រះរាជប្រតិភូ និងព្រះតេជព្រះគុណវរសេនីយត្រីនាយកកងឯកទេសខ្មែរ កាលបានជ្រាបការណ៍នេះដោយជាក់ច្បាស់ ទើបលោករួបរួមជាមួយនឹងអាត្មាភាពជាមេគណនិងអនុគណជួយឧបត្ថម្ភផ្ដើមបង្កបង្កើត ឲ្យមានសាលាសិក្សាធម្មវិន័យនេះរៀងសម្រាប់បណ្ដុះធម្មវិជ្ជា នៃសិក្ខាកាមកុលបុត្រដែលបព្វជ្ជាក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ជាគុណនាំព្រះពុទ្ធសាសនាឲ្យចំរើនរុងរឿង និងជាប្រទីបពន្លឺនៃប្រទេសជាតិ ។

អាត្មាភាពមានសេចក្ដីនឹកសង្ឃឹមតក់ក្ដៅក្នុងចិត្តថា: ក្នុងខែត្រសៀមរាបនេះ មិនយូរប៉ុន្មានទៀតនឹងទៅជាខែត្រ ១ សម្បូណ៌ដោយធម្មវិន័យនិងវប្បធម៌ខាងព្រះពុទ្ធសាសនា ជាទិដ្ឋានុគតិនៃខែត្រនានាក្នុងកម្ពុជរដ្ឋឲ្យសមរំទៅតាមឋានៈជាប្រទេសឯករាជ្យ ដោយសារសេចក្ដីឧបត្ថម្ភរបស់ព្រះតេជព្រះគុណព្រះរាជប្រតិភូ និងព្រះតេជព្រះគុណវរសេនីយត្រីនាយកកងឯកទេសខ្មែរ ព្រមទាំងលោកជាសប្បុរសជនក្នុងខែត្រមិនខាន ។

ក្នុងកាលជាអវសាននៃសុន្ទរកថានេះ អាត្មាភាព សូមបួងសួងដល់

គុណព្រះរតនត្រ័យ និងទេវតាទាំង ១ ហ្នឹងលោកធាតុ សូមជួយបីបាច់រក្សាព្រះតេជព្រះគុណសាស្ត្រាចារ្យទាំងឡាយ ឲ្យបានប្រកបដោយសេចក្តីសុខ សេចក្តីចំរើន និងបានបរហេសក្តិជាលំដាប់និងមានជន្មាយុយឺនយូរអង្វែង ដើម្បីនឹងជួយបំរើមាតុភូមិឲ្យអណ្តែតត្រសែតទៅកាន់វឌ្ឍនធម៌ និងឯកភាពដោយសម្បូណ៌ និងបំពេញកិត្តិយសចំពោះទង់ជាតិមានប្រាសាទនគរវត្តជាជំនិមិត្តរូប ។ ម្យ៉ាងទៀតសូមជូនសព្ទសាធុការពរដល់ពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយព្រមទាំងញាតិគ្រួសារ ឲ្យបានសេចក្តីសុខសេចក្តីចំរើនក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ដរាបដល់ព្រះនិព្វានជាអវសានជាតិកុំបីឃ្លាត ។

បន្ទាប់ពីសុន្ទរកថានេះ លោកឧកញ៉ាព្រះរាជប្រតិភូថ្លែងបាឋកថាពិតថេរកថាដល់ព្រះសង្ឃឲ្យខំតំរៀនសូត្រធម៌វិន័យ ដោយលោកមានសេចក្តីពេញចិត្តជាទីបំផុត ។

តមកទៀត លោកវរសេនីយ៍ត្រីនាយកឯកទេសខេត្រថ្លែងការណ៍ទទួលអំណរដែលបានបង្កើតសាលាធម្មវិន័យនេះ ហើយពន្យល់ព្រះសង្ឃឲ្យមករៀនធម្មវិន័យ ព្រមទាំងប្រដៅប្រជាជនឲ្យមានសាមគ្គីធម៌ដើម្បីជួយមាតុភូមិឲ្យបានឯករាជ្យពេញលេញជាដើម ។

– ក្រោយពីនោះ លោកពលបាលឯក ចក់-ពេជ្រ ប្រកាសឃោសនាដល់ពុទ្ធបរិស័ទ ឲ្យជួយឧបត្ថម្ភដោយចតុប្បច្ច័យដល់ព្រះសង្ឃ

ដែលរៀនសូត្រ ។ ពេលនោះលោកវរសេនីយត្រី មានសទ្ធាជ្រះថ្លា ចូលជួយឧបត្ថម្ភការសិក្សា ១.០០០ រៀល, ចំណែកពុទ្ធបរិសទ្យជា ច្រើនក៏បានជាវសៀវភៅ ស្វាយប៉ាកកា - ទៅដៃជាដើម មានចំនួនច្រើន ឧបត្ថម្ភការសិក្សា ។

— រួចកិច្ចឃោសនាហើយ លោកឧកញ៉ាព្រះរាជប្រតិគ្រូប្រគេន ប្រកាសសនីយបត្រ ២ សន្លឹក ដល់ព្រះមហាកែ - អឿន និងព្រះមហា សុខ - សាន តាំងជាសាស្ត្រាចារ្យ ឲ្យបង្រៀនធម្មវិន័យ ។

— ខាងចុងបំផុត លោកគ្រូព្រះវិនយធរឯក - ញឹម ថ្លែងបាឋកថា អំពីអានិសង្សនៃការរៀនសូត្រនិងបំណេះវិជ្ជា យ៉ាងពីរោះក្បោះក្បាយ ។

លុះចប់ករណីយកិច្ចទាំងនេះហើយ ព្រះសង្ឃសូត្រជយន្តោគឹកកង រំពងឡើង គួរឲ្យមានសេចក្តីជ្រះថ្លាក្រៃពេក ។ កិច្ចបុណ្យឈ្មោះថាចប់ ពិធីបុណ្យសម្ភោធឲ្យបើកសាលាធម្មវិន័យ ។ លុះចប់កិច្ចនេះហើយ លោក ជាតស្សរជនក៏ថ្វាយបង្គំលាព្រះសង្ឃ និងសំពះលាពុទ្ធបរិស័ទ្យចេញទៅ ដោយគារវភាព ។ ពេលនោះព្រះសង្ឃមានព្រះមេគណនិងអនុគណ ជាដើមបានជូនដំណើរ ក្មេងគូរូតន្ត្រីក៏ប្រគំភ្លេងហ៊ឹងអឹងកងរំពងឡើងជា កិត្តិយស ជូនដំណើរលោកជាតស្សរជនអញ្ជើញទៅវិញ, ពេលនេះ មានប្រជុំជនជាច្រើនលើក លុះគេជួបជុំហើយ លោកជាតស្សរជន អញ្ជើញឡើងរថយន្ត ទៅកាន់គេហស្ថានដោយសុវត្ថិភាពរៀងៗខ្លួន ។

ចប់

បញ្ជីរាយនាមចៅអធិការដែលតាំងថ្មី

របស់ក្រសួងធម្មការ

(តមក)

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៦៩២ ចុះថ្ងៃចន្ទ ១ កើតខែអាសាឍឆ្នាំឆ្លូវឯកស័ក ព.ស. ២៤៩២ តាំងលោកគ្រូ ខៀវ-ជា នាមឆាយា ធម្មជោត កើតឆ្នាំច អាយុ ៤០ វស្សា ៧ ជាចៅអធិការវត្តពោធិវ័ន ឃុំស្មោ- ស្រុកកំពេញ ខេត្តកណ្ដាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៦៩៣ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ ម៉ែន-សាយ នាមឆាយា ព្រហ្មសុវណ្ណ កើតឆ្នាំខាល អាយុ ៣៦ វស្សា-១៥ ជាចៅអធិការវត្តឈូកក់ ឃុំគោកគោ ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៦៩៤ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ កេត-ហ៊ម នាមឆាយា ព្រហ្មបញ្ញា កើតឆ្នាំច អាយុ ៤០ វស្សា ៩ ជាចៅអធិការវត្តអគ្គមេត្រី ឃុំព្រៃវែង ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៦៩៥ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ ទឹម-ទាំ នាមឆាយា ធម្មជោត កើតឆ្នាំរកា អាយុ ៣០ វស្សា ១ ជាចៅអធិការវត្តបុស្សសាញ់ ឃុំ-ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៦៩៦ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ មាឌ-យោក នាមឆាយា ធម្មបាល កើតឆ្នាំរោង អាយុ ៥៨ វស្សា ៣០ ជាចៅអធិការវត្តលម្ពលីវ័ន ឃុំកាកាប ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រ ៧០២ ចុះថ្ងៃសុក្រ ៣ កើតខែស្រាពណ៍ ឆ្នាំឆ្លូវឯកស័ក ព. ស. ២៤៩២ តាំងលោកគ្រូ ណុប-ឌុយ នាមឆាយា ធម្មនិយ កើតឆ្នាំជូត អាយុ ៣៧ វស្សា ១៦ ជាចៅអធិការវត្តមុនីសាគរ ឃុំជាងដែក ស្រុកកំពង់ត្របែក ខេត្តព្រៃវែង ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧០៦ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ ទី-ពង់ នាមឆាយាសុវណ្ណត្ថេរ កើតឆ្នាំខាល អាយុ ៣៦ វស្សា ១៥ ជាចៅអធិការវត្តពោធិមាស ឃុំអម្ពិលតាពក ស្រុកកោះសុទិន ខេត្តកំពង់ចាម ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧០៧ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ អ៊ឹម-ស៊ូ នាមឆាយា អគ្គត្ថេរ កើតឆ្នាំកុរ អាយុ ៣៩ វស្សា ៩ ជាគ្រូសូត្រស្តាំវត្ត-ឃុំ-ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧០៨ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ គុង-បួង នាមឆាយា បទ្មកេសរ កើតឆ្នាំរកា អាយុ ២៩ វស្សា ៦ ជាគ្រូសូត្រឆ្វេងវត្ត-ឃុំ-ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧១០ ចុះថ្ងៃសុក្រ ៣ កើតខែភទ្របទឆ្នាំឆ្លូវឯកស័ក ព. ស. ២៤៩២ តាំងលោកគ្រូ ខោល-ឃុន នាមឆាយា ពុទ្ធត្ថេរ កើតឆ្នាំច អាយុ ៦៥ វស្សា ២៦ ជាចៅអធិការវត្តសំពៅប៊ូ ឃុំមង់ការ ស្រុកត្បូងឃ្មុំ ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧១១ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ ធាន-ប៉ាត់ នាមធាយា ធម្មបាល កើតឆ្នាំមមី អាយុ ៥៦ វស្សា ៣១ ជាគ្រូសូត្រស្តាំវត្ត-ឃុំ-ស្រុក ខេត្តដដែល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧១២ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ សេក-សុទ្ធ នាមធាយា សុវណ្ណត្ថេរ កើតឆ្នាំរកា អាយុ ២១ វស្សា ១ ជាចៅអធិការវត្តពោធិ៍ទន្ទឹម ឃុំត្រងិល ស្រុកកំពង់លែង ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧១៣ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ លាវ-ឡេង នាមធាយា ពុទ្ធលិក្ខិត កើតឆ្នាំរោង អាយុ ៥៨ វស្សា ២០ ជាចៅអធិការវត្តព្រែកប្រា ឃុំច្បារអំពៅ ស្រុកកៀនស្វាយ ខេត្តកណ្តាល ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧១៤ ចុះថ្ងៃចន្ទ ៥ កើតខែកត្តិក ឆ្នាំឆ្លូវឯក-ស័ក ព. ស. ១៤៩២ តាំងលោកគ្រូ ប៊ូ-ដៀប នាមធាយា ចន្ទត្ថេរ កើតឆ្នាំរោង អាយុ ៤៦ វស្សា ២៤ ជាចៅអធិការវត្តសុវណ្ណារាម ឃុំព្រែកម្ទេស ស្រុកស្វាយទាប ខេត្តស្វាយរៀង ។

សញ្ញាប័ត្រលេខ ៧១៥ ចុះកាលបរិច្ឆេទដដែល តាំងលោកគ្រូ អ៊ុន-ជាង នាមធាយា វិជយត្ថេរ កើតឆ្នាំ... អាយុ ៣៣ វស្សា ៣១ ជាចៅអធិការវត្តព្រៃអង្គ ឃុំប្រសូត ស្រុក-ខេត្តដដែល ។

(មានត)

ÉCOLE FRANÇAISE

កែពាក្យខុសក្នុងកម្ពុជសុរិយា ឆ្នាំ ១៩៥០

សៀវភៅលេខ ១០

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
ហានសង្ឃ្យម	មានសង្ឃ្យឹម	៧២១	១២
អត្តាចិនភាព	អត្តាធីនភាព	៧៣១	៧
មធុហេមរោគ	មធុមេហរោគ	៧៣២	២
	(មានត)	៧៦៧	១២

សៀវភៅលេខ ១១

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្ទាត់
នៅមជ្ឈិមប្រទេស	នៅបច្ចិមប្រទេស	៨១៦	២
នីតិវិទី	នីតិវិធី	៨២៥	១៩
សង្កម៉ក—	សង្គម៉ក—	៨២៦	១០
រើសអ្ហើង	រើសអើង	៨២៨	២
បក្សាគ្រួចប្រកបាន	បក្សាគ្រួចដ្រកបាន	៨៥៣	២
Xeptre	Sceptre	៨៥៥	១៤
កិត្តនាម	កិត្តិនាម	៨៨០	១៥